
Trainingshandboek voor professionals die
werken met of de ambitie hebben om
te werken met opvanggezinnen voor AMV

Alternatieve zorg -Opvang in gezinnen

Vertrouwen opbouwen, beschermen
en monitoren

Inhoudsopgave

<i>Introductie</i>	4
Leerdoelen	5
Module 1 <i>Inleiding OWG</i>	6
1.1 Opvang in gezinnen	6
1.2 Inleiding in de werving van gezinnen	8
1.3 Belangrijke kenmerken voor opvanggezinnen	9
1.4 Motieven voor gezinnen om gezinsgerichte zorg (OWG) aan te bieden	11
Module 2 <i>Screening en matching</i>	13
2.1 Introductie van familie Khaled	13
2.2 Screening vanuit het perspectief van het gezin	14
2.3 Screening vanuit het perspectief van een professional	14
2.4 Afstemmen op de behoeften van het kind	16
2.5 Matching vanuit het perspectief van het gezin	20
2.6 Het matchingsproces	21
2.7 Hulpmiddelen en vaardigheden	23
Handout 'Oefening onderbuikgevoel'	23
Handout 'Checklist risicobeoordeling op gezinsvriendelijke manier'	25
Module 3 <i>Settelen, ontwikkelen en integreren</i>	27
3.1 Junaid verwelkomen	27
3.2 Plaatsing vanuit het perspectief van het kind	27
3.3 Plaatsing vanuit het perspectief van het gezin	30
3.4 De eerste fase van de plaatsing: professionele taken en uitdagingen	30
3.5 Tools en vaardigheden	32
Handout mindmap	32
Handout Professionals en trauma	34
3.6 Ontwikkeling vanuit het perspectief van het gezin	37
3.7 De ontwikkelingsfase: professionele taken en uitdagingen	43
3.8 Ontwikkeling - Tools en vaardigheden	44
Handout good practice interview	44
3.9 Integratie vanuit het perspectief van kind & gezin	45
3.10 Professionele taken en uitdagingen in de integratiefase	47
3.11 Tool	50
Handout plan van actie Zweden	50
Module 4 <i>Vorbereiding op autonomie</i>	52
4.1 Vorbereiding op autonomie vanuit het perspectief van het gezin	52
4.2 Vorbereiding op autonomie vanuit het perspectief van het kind	53
4.3 Vorbereiding op de autonomiefase: professionele taken en uitdagingen	53

Module 5 <i>Best practices</i>	54
5.1 Best practices delen via de worldcafé methode	54
5.2 Eerste stappen implementatie van kennis en vaardigheden	54
5.3 Terugbrengen naar je eigen context	55
Verwijzingen	56
Bijlage I Nederlands screeningsinstrument voor de beoordeling van opvanggezinnen	64

Introductie

Deze handleiding is ontwikkeld om professionals, zoals professionals en ervaren pleeg- en opvangouders de nodige kennis bij te brengen om deel te kunnen nemen aan een driedaagse Training-of-Trainers over opvang en wonen in gezinsverband (OWG) voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV).

De Training-of-Trainers is interactief en bouwt voort op de verschillende kennisniveaus van de deelnemers. Elke module stelt de trainer in staat om relevante onderwerpen te behandelen door middel van een verscheidenheid aan trainingsmethoden, waaronder presentaties, gesprekken, opdrachten in kleine groepen, casussen en videomateriaal. Daarnaast zijn PowerPoint-slides beschikbaar ter ondersteuning van de presentaties van de trainer, met opmerkingen voor de presentator die de belangrijkste discussiepunten weergeven.

De training biedt kennis en handvaten die de vaardigheden van professionals versterken zodat ze dit in kunnen zetten in het werken met gezinnen die hulpverleners aan AMV. Het is ontwikkeld als onderdeel van het trainingsaanbod van het IMPACT project en beoogt te voorzien in de behoeften van professionals. De *best practices* die in kaart zijn gebracht tijdens de mapping van het project worden ook in deze handleiding gedeeld. De handleiding heeft tot doel bij te dragen aan een algehele verbetering van de kwaliteit van de zorg aan AMV in OWG, maar ook om deze voorziening uit te breiden door activiteiten voor capaciteitsopbouw voor andere geïnteresseerde professionals te ondersteunen.

De inhoud van de handleiding van deze training is gebaseerd op het *ALFACA-handboek* voor medewerkers die werken met opvanggezinnen en AMV die in opvanggezinnen wonen (Schippers et al., 2016), het boek *Kinderen, gevlucht en alleen* (Schippers, 2021) uitgegeven door het European Guardianship Network (EGN) en de *Alternative Care in Emergencies Toolkit* (2013), gepubliceerd door Save the Children namens de Interagency Working Group on Unaccompanied and Separated Children. We hebben informatie toegevoegd die ons is verstrekt door coaches, mentoren, voogden, gedragswetenschappers, docenten en andere professionals. Hun inbreng komt voort uit observaties, het tegenkomen van verschillende problemen en, belangrijker nog, veel gesprekken met de kinderen zelf. Bepaalde inzichten worden empirisch ondersteund door ervaringen, en worden daarom weergegeven als algemene uitspraken. Voorbeelden hiervan zijn dat kinderen vaak hongerig en moe zijn en het moeilijk vinden om anderen te vertrouwen.

Projectpartners hebben best practices en literatuur aangedragen en waardevolle feedback gegeven vanuit de zeer diverse Europese context. Daarnaast zijn Europese en internationale literatuur en wetenschappelijke publicaties gebruikt om het theoretisch kader te onderbouwen

Leerdoelen

Aan het einde van de cursus zullen de deelnemers:

- Een beter begrip hebben van de behoeften van AMV in OWG.
- Een beter begrip hebben van de behoeften van de gezinnen die voor AMV zorgen.
- Een beter begrip hebben van de verschillende fasen van opvang in gezinnen en wat er belangrijk is tijdens de verschillende fasen.
- Hun vaardigheden hebben verbeterd om in te spelen op de behoeften van zowel opvanggezinnen als de kinderen zelf.
- In staat zijn zelfzorgbehoeften te herkennen door kennis te hebben van bestaande hulpmiddelen (zorgen voor de verzorger).

Module 1

Inleiding OWG

Pleegouders en opvanggezinnen spelen een essentiële rol in het ondersteunen van kinderen bij het ontwikkelen van de vaardigheden die nodig zijn om voorspoedig op te groeien, en om de gevolgen van verlies, scheiding en trauma te verwerken. Niet-begeleide kinderen hebben bijzondere kwetsbaarheden en behoeften die zijn gebaseerd op hun drievoudige kenmerken. Namelijk die van kind zijn, migrant zijn, en het feit dat ze niet begeleid worden door volwassenen die hen goed kennen (familie of wettelijke voogden).

Dit houdt in dat ze:

- Zijn gescheiden van hun biologische ouders, families, gemeenschappen, taal, religie, cultuur en land, waardoor hun gevoelens van verlies en isolatie verergeren.
- Zijn tijdens hun reis mogelijk blootgesteld aan misbruik of uitbuiting, hebben mogelijk geweld en traumatische gebeurtenissen meegemaakt, terwijl ze ook aan fysieke ontberingen zijn blootgesteld en een gebrekkige toegang hadden tot passende gezondheidszorg of onderwijs.
- Zijn mogelijk geconfronteerd met discriminatie, vijandige benaderingen en stigmatisering tijdens hun reizen en bij aankomst in een nieuw land.
- Kunnen een cultuurschok ervaren bij aankomst in het nieuwe land en kunnen opnieuw getraumatiseerd raken tijdens het doorlopen van de asielprocedure, leeftijdsonderzoek en zorgprocessen. Dit kan leiden tot chronische/cumulatieve stress.
- Moeten in het aankomstland een nieuw leven opbouwen terwijl ze druk zijn met integreren, en zich ontwikkelen tot jonge volwassenen die in leren omgaan met verlies en scheiding.

In deze handleiding spreken we over opvang en wonen in gezinsverband (OWG) – Een vorm van opvang waarbij een kind wordt opgevangen in het huis van de verzorgers, b.v. opvangouders.

1.1 Opvang in gezinnen

Verskillende soorten opvang in gezinnen kunnen geschikt zijn, namelijk opvang in het (familie) netwerk van het kind (netwerkgezinnen) en bij gezinnen die nog niet bekend zijn bij het kind (pool gezinnen¹).

Opgroeien binnen het eigen netwerk

Opgroeien in het eigen (familie) netwerk heeft, naast de voordelen van het leven binnen je eigen cultuur, de extra voordelen van een gedeelde familie- en migratiegeschiedenis plus bestaande, vaak affectieve, relaties. Vertrouwde geuren, het eten, het dialect dat gesproken wordt zijn stressbuffers die

¹ Door Nidos geworven en gescreende opvangouders/opvanggezinnen.

in onbekende opvanggezinnen vaak in mindere mate aanwezig zijn. Sommige niet-begeleide kinderen hebben mogelijk familieleden in het land van bestemming bij wie ze kunnen wonen. Anderen kunnen worden begeleid door mensen die geen familieleden zijn, maar wel geschikt zijn om mee te leven. In deze gevallen moeten professionals de relatie tussen het kind en het familielid of de begeleider en de geschiktheid van die persoon om voor het kind te zorgen evalueren.

Opgroeien in een onbekend opvanggezin

Als niet-begeleide kinderen geen eigen (familie)netwerk hebben bij wie ze kunnen wonen, kan opvang in onbekende opvanggezinnen een veilige optie zijn. Dit kan een familie zijn met een vergelijkbare culturele achtergrond, wat in Nederland de voorkeur heeft en gangbare praktijk is, maar het kan ook een gezin zijn met een andere culturele achtergrond. Beide hebben hun eigen voordelen en uitdagingen maar opgroeien in een gezin heeft hoe dan ook de voorkeur boven opgroeien in institutionele zorg. Sommige niet-begeleide kinderen gaan er niet mee akkoord om in een gezin te worden geplaatst, bijvoorbeeld omdat ze al gewend zijn aan een zelfstandig leven en voor zichzelf willen zorgen. In dat geval is opvang in een gezin geen optie. Deze kinderen kunnen baat hebben bij opvang in kleinschalige opvangvoorzieningen of bij zelfstandig wonen.

Opvang in gezinnen vergeleken met andere vormen van opvang

Volgens de preambule van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) moet een kind voor een volledige en harmonieuze ontplooiing van zijn of haar persoonlijkheid opgroeien in een gezinsomgeving. Hoewel algemeen wordt erkend dat het het beste is voor de meeste niet-begeleide kinderen om in een gezin te wonen, is dit in veel in EU-lidstaten niet de praktijk. De meeste niet-begeleide kinderen worden ondergebracht in opvangcentra (de Ruijter de Wildt et al., 2015).

Landen waarin kinderen opgevangen worden in gezinnen hebben ontdekt dat dit beter is voor de kinderen. Jeugdbeschermers in Nederland en maatschappelijk werkers in Duitsland melden bijvoorbeeld minder incidenten en psychische problemen bij kinderen die in gezinnen wonen dan bij kinderen die in andere vormen van opvang wonen. In vergelijking met andere vormen van opvang heeft opvang in gezinnen ook het voordeel dat het duurzamer is. Wanneer een jongere de leeftijd van 18 bereikt betekent dit niet automatisch vertrek uit het gezin.

Kalverboer et al. (2016) constateerden dat “opvanggezinnen het beste zijn voor kinderen en dat kinderen die daar verblijven het meest positief zijn over hun plaats in de Nederlandse samenleving. Minderjarigen in kleine wooneenheden en kleine woongroepen missen vaak affectie, zorg, ondersteuning en stabiliteit in hun leven. Minderjarigen op campussen² zeggen zich meestal eenzaam en verdrietig te voelen en buitengesloten van de Nederlandse samenleving. Ze ervaren een gebrek aan zorg en ondersteuning van volwassenen. De kwaliteit van de opvoedingsomgeving op campussen werd door de onderzoekers als zo laag beoordeeld dat deze faciliteiten ongeschikt lijken voor niet-begeleide minderjarigen”.

Kalverboer et al. (2016) beschrijven uitkomsten van verschillende academische studies over opvang voor niet-begeleide minderjarigen tijdens de vlucht en hun vestiging in het nieuwe land en over hun behoeften om zich te ontwikkelen en thuis te voelen in het nieuwe land (Sirriyeh, 2013; S derqvist et al., 2014).

Sirriyeh (2013) concludeert dat bij succesvolle pleegzorgplaatsingen in Engeland jongeren geïntegreerd raakten in (familie)netwerken van de verzorgers en gezien werden als een soort lid van de familie. Ze rapporteert positieve uitkomsten betreft plaatsingen waarbij jongeren betrokken werden in het structureren van activiteiten en cultuur in het huishouden, zoals het meebeslissen over het eten. Ook

² De campus is een voormalige grootschalige opvangvorm, die is vervangen door meer kleinschalige opvang.

zijn uitkomsten positief bij plaatsingen waarbij jongeren vertrouwensrelaties, intimiteit en wederkerigheid hadden ontwikkeld met opvangouders en hun gezinnen, vergezeld door zichtbare symbolische uitingen van vertrouwen en zorg. Hoewel het onderzoek van Sirriyeh geen vergelijking heeft gemaakt tussen plaatsingen in gezinnen ten opzichte van andere plaatsingen, werd gezien dat kinderen in gezinnen aanzienlijk voordeel hadden in toegang tot gezinszorg, ondersteuning en vertrouwenspersonen, maar dat ook hun belangen beter werden behartigd bij het onderhandelen over belangrijke diensten. S derqvist et al., (2014) onderzochten het concept van "thuis" in relatie tot de situatie van niet-begeleide minderjarigen die in wooneenheden in Zweden worden geplaatst. De bevindingen van deze onderzoekers bevestigen dat het concept van "thuis" zowel over fysieke aspecten kan gaan, zoals een gebouw waarin je "thuis" bent, maar dat er ook subjectieve componenten van "thuis" zijn, zoals een gemoedstoestand of het gevoel van "thuiskomen". Criteria zoals het hebben van een plek om te slapen en te eten, evenals criteria zoals het creëren van gevoelens van geborgenheid en veiligheid waren onderdeel van het onderzoek. Op dezelfde manier onderzochten Kohli et al. (2010) de perceptie van niet-begeleide minderjarigen in pleegzorg op voedsel en overleven na aankomst in het Verenigd Koninkrijk. Hun conclusie is dat voedsel een meervoudige betekenis heeft. Het heeft te maken met de vele aspecten van het vinden van een toevluchtsoord en het onderhandelen over verbondenheid binnen het pleeggezin en kan krachtige gevoelens oproepen van thuis zijn in een nieuw land. Verschillende studies erkennen dat de beste uitkomst voor de meeste niet-begeleide minderjarigen een zeer ondersteunende omgeving is (Nidos 2015b; Ni Raghallaigh 2013; Wade 2011; Wade et al. 2012). Ní Raghallaigh (2013) concludeerde dat niet-begeleide jongeren persoonlijke zorg moeten krijgen. Wade et al. (2012) vinden dat goede pleegzorg een positief verschil kan maken in het leven van veel niet-begeleide jongeren "

Hoewel dit type opvang over het algemeen als minder duur wordt beschouwd dan institutionele opvang, is het moeilijk om tot vergelijkbare kosten per plaatsing te komen vanwege de diversiteit van de systemen (lokaal/nationaal, aangeboden diensten, soorten verantwoordelijke organisaties, budgetten gemengd met reguliere jeugdzorg). Het is daarom onmogelijk om per land een goede kostenschatting te maken van de opvang van gezinnen. De Nederlandse situatie, waarin Nidos landelijk verantwoordelijk is voor opvang in gezinnen, laat zien dat opvang in gezinnen goedkoper is dan andere in Nederland beschikbare opvangvormen, die 3,5 tot 6,5 keer duurder zijn" (de Ruijter de Wildt et al., 2015, p. 128).

1.2 Inleiding in de werving van gezinnen

Deze paragraaf is bedoeld als een korte inleiding over de werving van gezinnen. Omdat de training zich richt op de behoeften van kinderen en gezinnen gedurende de tijd dat het kind bij het gezin woont, verwijzen we u naar de ALFACA-handleiding, te vinden op <https://nidosineurope.eu/about/documentation/>

Gezinnen werven

In sommige Europese landen is het werven van opvanggezinnen een taak die is voorbehouden aan erkende niet-gouvernementele jeugdzorginstellingen. In andere landen kunnen plaatsingen van niet-begeleide kinderen alleen binnen het netwerk van het kind plaatsvinden.

Om geschikte opvanggezinnen te werven voor deze kwetsbare groep niet-begeleide kinderen, moeten verschillende aspecten in overweging worden genomen. Het moet duidelijk zijn dat opvanggezinnen de juiste motivatie hebben, voor kinderen kunnen zorgen, de veiligheid van het kind kunnen garanderen en streven naar een langdurige relatie met het kind. Ook moeten zij kunnen loslaten als er geen uitzicht is op een verblijfsvergunning voor het kind.

Het werven van familieleden (familie-netwerkplaatsing)

De eerste optie is om het kind of de ouders/familie op afstand (indien mogelijk) te vragen of er familie in Nederland is. Soms hebben kinderen een adres of telefoonnummer van familieleden die ook in het land wonen. Het werven begint dan met het contacteren van dit gezin en het onderzoeken van eventuele mogelijkheden om hun jonge familielid op te vangen. De wervingsfase is bedoeld om zowel de mogelijkheden als de betrokkenheid van gezin en kind te verkennen. Als dit resultaat positief is, kan de screeningsprocedure worden gestart.

Mensen werven om goedgekeurde opvanggezinnen te worden

Het werven van mensen, hen uitnodigen om naar informatiebijeenkomsten te komen en hen bezoeken tijdens bijeenkomsten van hun eigen gemeenschappen (religieuze groepen, kerken, moskeeën, culturele groepen, scholen, sportclubs, enz.) zijn een goed begin. Ook werving via reeds goedgekeurde opvanggezinnen of sleutelfiguren in de gemeenschap kan heel goed werken.

Het is belangrijk om kandidaat-opvanggezinnen te informeren over de achtergrond en specifieke behoeften van niet-begeleide kinderen. Het is ook belangrijk om deze gezinnen te vragen de voor- en nadelen af te wegen. Hen moet worden gevraagd of het opvangen van een niet-begeleid kind zou passen in hun huidige leefomstandigheden. Als dit het geval is, kan van hen worden gevraagd de verantwoordelijkheid op zich te nemen. Als zij daartoe bereid zijn, kan de screeningsprocedure worden gestart.

Werven voor een specifieke match

De verschillende hierboven genoemde wervingsstrategieën kunnen ook geschikt zijn voor het werven voor een specifieke match, maar de beste optie is natuurlijk het gebruik van het netwerk van het kind en sleutelfiguren in de gewenste gemeenschap.

Als een opvanggezin nodig is voor een kind met specifieke behoeften, kan de werving worden gedaan met behulp van alle beschikbare informatie. Specifieke behoeften kunnen variëren. Dit kan gaan om het vinden van een opvanggezin in een bepaalde stad vanwege praktische omstandigheden zoals school, maar het kan ook betekenen dat een gezin in staat moet zijn om extra zorg te leveren. Mensen moeten worden geworven op basis van deze specifieke informatie, en extra vaardigheden in bijvoorbeeld verpleging of geschiktheid van het huis voor een gehandicapt kind kunnen selectiecriteria zijn. Werving via het netwerk en de sociale omgeving van het kind is meestal het meest succesvol.

1.3 Belangrijke kenmerken voor opvanggezinnen

Of de gebruikte opvanggezinnen wel of geen familieband of vergelijkbare culturele achtergrond hebben, het belangrijkste is dat de gezinnen aan de behoeften van het kind willen voldoen. De algemene voorwaarden om op te focussen bij het werven van opvanggezinnen zijn universeel en worden hieronder beschreven.

1. Interculturele vaardigheden

Opvanggezinnen voor niet-begeleide kinderen moeten cultuursensitief zijn, wat betekent dat ze oprecht geïnteresseerd zijn in de achtergrond, gewoonten en het leven van het kind in het thuisland, hun huidige plannen en de plannen en verwachtingen van hun ouders of familie. Van de opvanggezinnen wordt verwacht dat ze zich bewust zijn van hun eigen normen, waarden en gedragscodes, en dat ze de (cultureel specifieke) normen, waarden en gedragscodes van het kind leren kennen, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen meningen en feiten.

Culturele sensitiviteit is erg belangrijk. Het betekent dat vreemd of verbijsterend gedrag of gewoonten zullen leiden tot gesprekken en vragen in plaats van oordeel en afwijzing.

Taalvaardigheid is een belangrijke factor bij werving en matching. Vooral in de eerste maanden van een plaatsing is de communicatie tussen het kind en het opvanggezin belangrijk. Misverstanden kunnen gemakkelijk ontstaan. Als er geen match is met de taal van het kind, is het gebruik van een tolk vaak nodig om dingen uit te leggen en het kind te begrijpen. De 'Driestappenmethode' in module 1, paragraaf 1.2.2, kan worden gebruikt om interculturele communicatievaardigheden te oefenen en te verbeteren.

2. Migratieachtergrond

Volgens ervaringen in sommige Europese landen werkt de opvang van niet-begeleide kinderen het beste in opvanggezinnen met een migratieachtergrond, bij voorkeur uit hetzelfde of een vergelijkbaar land van herkomst, of in ieder geval in gezinnen met interculturele vaardigheden.

Een migratieachtergrond maakt mensen – zelfs in de derde generatie na migratie – gevoelig voor de gevolgen van vlucht en hervestiging van kinderen die hun familie en vaderland moesten verlaten. Plaatsing bij mensen die niet zozeer uit hetzelfde land van herkomst komen maar in ieder geval met een migratieachtergrond heeft dus duidelijke voordelen. Het lijkt voor de hand te liggen dat kinderen baat zullen hebben bij het feit dat ze zich veilig kunnen voelen in een omgeving waar ze hun eigen taal kunnen spreken en waar ze zich op hun gemak voelen over het eten, de geuren en vertrouwde gewoonten. Het cultuurgezin kan worden gezien als een overgangsruimte van waaruit het kind in de nieuwe omgeving kan stappen en deze kan ervaren, maar ook kan verwijzen naar wat het weet en zijn culturele identiteit kan behouden. Van opvanggezinnen met een migratieachtergrond wordt uiteraard verwacht dat ze geïntegreerd zijn in de samenleving en hun nieuwe taal redelijk goed spreken. Opvanggezinnen moeten daarom minstens twee jaar, bij voorkeur langer, in het land hebben gewoond.

3. Contact met de biologische familie

Het opvanggezin moet geïnteresseerd zijn in de biologische familie van het kind en bereid zijn om te proberen afwezige ouders of familie een plaats te geven in het dagelijks leven van het kind. Dit contact met de afwezige familie moet bij voorkeur geschieden via de telefoon of sociale media. Het gezin kan dan geïnformeerd worden over het welzijn van het kind en over de actuele situatie in het nieuwe land.

Het is in het belang van het kind dat zijn ouders thuis of elders toestemming geven om bij het opvanggezin te verblijven. Een kind wil loyaal zijn aan zijn ouders. Het kan heel nuttig zijn als de afwezige ouders of andere familie van het kind ook om advies kan worden gevraagd in moeilijke situaties of wanneer er keuzes gemaakt moeten worden. Het betrekken van afwezige ouders of familie zorgt ervoor dat het kind zich gesteund voelt, keuzes zijn makkelijker te maken en de opvangfamilie kan anticiperen op het soort ouderschap dat het kind gewend is. Tegelijkertijd kan de situatie van het kind worden uitgelegd aan de afwezige biologische ouders of familie. Ze kunnen gerustgesteld worden over het welzijn van het kind in de nieuwe situatie. En de ouders kunnen het kind dan helpen door realistische verwachtingen te scheppen die emotionele stress kunnen voorkomen.

4. Pedagogische en verzorgende vaardigheden

Opvanggezinnen moeten beschikken over pedagogische en verzorgende basisvaardigheden die passen bij de leeftijdsgebonden behoeften van het kind. Maar ze zullen in hun aanpak ook rekening moeten houden met de achtergrond, levensgebeurtenissen en ervaringen van het kind. Het gezin moet enige ervaring hebben met de leeftijdsgebonden behoeften van het kind, bijvoorbeeld door zelf kinderen te hebben opgevoed. Dit alles moet worden onderzocht tijdens de screening en moet worden gecontroleerd gedurende de plaatsing.

5. Duurzaamheid

Duurzaamheid van de plaatsing is ook een belangrijk punt bij het werven van opvanggezinnen. Het wervingsplan moet daarom ook gericht zijn op het werven van verschillende leeftijdsgroepen die geschikt zijn om voor kinderen in verschillende leeftijdsgroepen te zorgen. Herhaalde verhuizing van kinderen moet zoveel mogelijk worden vermeden. Het moet ook de bedoeling van het opvanggezin zijn om voor het kind te zorgen totdat het 18 wordt, en bij voorkeur totdat het kind volwassen is geworden. Toch kan het vaak nuttig zijn om ook kortdurende gezinnen te werven, bijvoorbeeld voor tijdelijke plaatsing van kinderen die om gezinshereniging hebben gevraagd, of voor kinderen die noodopvang nodig hebben.

6. Godsdienst

Het kind heeft het recht om zijn eigen religie te belijden en moet zich daar vrij bij voelen. Religie kan heel belangrijk zijn voor een goede match tussen het opvanggezin en het kind. Kinderen voelen zich vaak gesteund door hun religie en het delen van dezelfde religie met het opvanggezin kan essentieel zijn.

Organisaties kunnen van opvanggezinnen verwachten dat ze het kind ondersteunen in hun religieuze behoeften, en dat ze het accepteren wanneer het kind geen (of minder) behoefte voelt aan een religieus leven. Religie kan ook belangrijk zijn voor de afwezige ouders, omdat ze hierdoor mogelijk beter kunnen accepteren dat het opvanggezin voor hun kind zorgt.

7. Samenstelling van de opvangfamilie

Om optimaal aan te sluiten bij de specifieke behoeften van een kind, is het belangrijk dat degene die gezinnen werft de beschikbaarheid van opvanggezinnen met een specifieke samenstelling onderzoekt. Bijvoorbeeld de leeftijd van de ouders zelf (er is een minimumleeftijd van 21 jaar voor pleegouders in alle Europese landen) en het aantal kinderen en hun leeftijden.

Werving moet ook gericht zijn op variatie in de beschikbaarheid van gezinnen. Deze gezinnen moeten echter altijd een adequate mate van integratie in de samenleving en een aanvaardbare financiële situatie hebben.

Tot slot is het ook belangrijk dat het hele gezin (inclusief de kinderen) ermee instemt om een opvanggezin te worden voor het niet-begeleide kind.

8. LHBT-gezinnen

In veel landen over de hele wereld is de acceptatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender (LGBT) mensen een taboeonderwerp. LHBT zijn wordt vaak gezien als iets dat gekozen wordt. Plaatsing bij LHBT-opvanggezinnen kan de angst ontstaan dat het kind er ook voor kiest om LHBT te worden. Dit kan betekenen dat het gezin van het kind de plaatsing niet zal ondersteunen, wat kan leiden tot loyaliteitsproblemen. Beslissingen over dit soort plaatsingen moeten daarom zorgvuldig worden overwogen en alleen worden genomen in samenwerking met en instemming van het kind en indien mogelijk hun familie.

1.4 Motieven voor gezinnen om gezinsgerichte zorg (OWG) aan te bieden

Een opvanggezin kan verschillende motieven hebben om gezinsgerichte zorg aan te bieden:

- Migranten- en culturele families met dezelfde afkomst als het kind:
 - Iets terug willen doen voor het Nederland,
 - Vanwege eigen ervaring als vluchtelingenkind, (empathie)

-
- Voor erkenning en actieve rol in de samenleving
 - Familieleden helpen (plichtsgevoel)
 - Omdat ze voormalig AMV-zijn (jongvolwassenen)
 - Sociale/ idealistische motieven (eigen kinderen iets leren)
 - Bijdragen aan een betere wereld
 - Als gevolg van levensgebeurtenissen (kinderen uit huis, eenzaamheid)
 - Financiële/ economische redenen

Er zijn situaties waarin een kind (meestal meisjes, maar soms jongens, zoals jongens van de Hazara-stam, die een lage status hebben in de Afghaanse samenleving) over het algemeen geen biologisch kind is, de rol van huisslaaf krijgt. Als kinderen met een gezin reizen, doet een kind dat niet van henzelf is vaak een onevenredig groot deel van de klusjes in het huishouden of moet het voor de andere kinderen zorgen. Deze kinderen worden een 'Assepoester' of 'huisslaaf' genoemd. Hetzelfde kan gelden voor Afghaanse jongens van de Hazara-stam

Het is belangrijk om je bewust te zijn van een ongelijke positie van een niet-begeleid kind in een opvanggezin. Tekenen hiervan, of van een kind dat als huisslaaf wordt gebruikt, zijn:

- Niet naar school gaan.
- Gebrek aan slaap.
- Het uitvoeren van verschillende huishoudelijke of verzorgende taken.
- Niet dezelfde zorg krijgen als de andere kinderen in het gezin.

Module 2

Screening en matching

2.1 Introductie van familie Khaled

Amina Khaled is een katholieke Syrische vrouw die in 2010 op haar 17e als AMV vanuit Syrië naar Nederland vluchtte. Ze kreeg haar vergunning na twee jaar. Ze werkte hard om de Nederlandse taal te leren en investeerde in het opbouwen van een sociaal netwerk door lid te worden van een kerkgemeenschap, naar Nederlandse lessen te gaan en actief te zijn in de buurt. Via de kerk ontmoette ze Abdel Khaled, eigenaar van een Syrisch restaurant. Ze trouwden toen Amina 20 was en Abdel 25, goedgekeurd door hun families. Amina heeft veel contact met haar moeder, haar moeder is ziek. Haar vader overleed 10 jaar geleden. Haar drie zussen wonen nog steeds in Syrië.

Ze hebben allebei hard gewerkt in het restaurant en zijn er blij mee. Als Amina 21 is, krijgen ze een dochter, Alicia. Amina slaagt erin om het werk in het restaurant te combineren met de zorg voor Alicia, terwijl Abdel een zeer toegewijde vader en echtgenoot is. Alicia gaat twee dagen per week naar de opvang en brengt de rest van de week, als haar ouders aan het werk zijn, door bij Syrische vrienden van haar ouders, die ook kinderen hebben. In de Syrische gemeenschap is het normaal om voor elkaars kinderen te zorgen. Alicia is nu 7 jaar Alicia en gaat naar school. Ze is een intelligent en een beetje verlegen meisje, dat een beetje aanmoediging nodig heeft om initiatief te nemen.

In 2021 vraagt Amina's oudste zus haar om Junaid op te nemen, haar 16-jarige zoon die ook naar Nederland is gevlucht. Junaid is een intelligente jongen, die vastbesloten was naar Nederland te gaan om voor een betere toekomst te zorgen. Hij heeft traumatische ervaringen opgedaan in Syrië als gevolg van de oorlog. In Syrië was hij een briljante leerling op school, terwijl hij tegelijkertijd in een restaurant werkte om geld te verdienen voor zichzelf en zijn gezin. Junaid is een zelfredzame jongen, en is zeer gemotiveerd om naar school te gaan. Hij wil dokter worden. Hij en Amina zagen elkaar voor het laatst toen hij 5 was. Ze hadden niet vaak contact. Amina en Abdel bespreken de situatie. Amina wil voor Junaid zorgen omdat het haar neefje is. Abdel begrijpt dit volledig, maar maakt zich een beetje zorgen over de impact die het zal hebben op hun eigen leven. Toch zeggen ze: 'natuurlijk zorgen we voor Junaid' en nemen ze contact op met de organisatie die opvanggezinnen screent en begeleidt.

Nadat ze zijn gescreend door een professional, die zal beslissen of Junaid bij hen mag wonen, voelen ze zich een beetje onzeker. Hebben ze alle vragen op een juiste manier beantwoord? Amina vertelde de professional niet over dingen die niet goed gaan, zoals haar psychische problemen, haar gemis van haar familie en haar traumatische ervaringen die soms getriggerd worden. Maar ze staan open om samen te werken met de professional.

2.2 Screening vanuit het perspectief van het gezin

Netwerkfamilies worden door hun familie of familieleden gevraagd om voor de AMV te zorgen. Voor hen ligt het voor de hand. Voor de hand liggend en onnodig om te vragen, zullen ze een kind opnemen alsof het hun eigen kind is. In culturen waar uitgebreide families gebruikelijk zijn, is het een normaal ding om te doen. Het betekent niet dat het gemakkelijk is. De situatie van het netwerkgezin is mogelijk nog niet erg stabiel. Afhankelijk van de periode dat zij in Nederland hebben gewoond, hebben zij te maken met eigen problemen in verband met het vinden van hun weg in het nieuwe land en het omgaan met het verlies en de zorgen in verband met hun eigen vlucht. Praktische zaken zoals huisvesting kunnen een probleem zijn. Ze zijn niet goed geïntegreerd, sommige gezinnen moeten hun weg vinden in het ouderschap in twee culturen of zijn niet gewend aan de betrokkenheid van sociale diensten. Aan de andere kant willen ze helpen en 'nee' zeggen is voor netwerkgezinnen heel moeilijk. Eer en schaamte spelen een rol. Van familieleden wordt echter vaak verwacht dat ze verantwoordelijkheid nemen, ongeacht of ze in staat zijn om dat te doen. Daarom is het belangrijk dat je soms als professional /voogd je verantwoordelijkheid neemt om een netwerkplaatsing niet goed te keuren, en op deze manier de netwerkfamilie te 'verontschuldigen' om zelf nee te zeggen.

Om een goede start te maken, moet het gezin weten wat er van hen wordt verwacht en wat ze van de professional kunnen verwachten. Er zijn veel vragen: Kan de professional helpen met andere zaken? Zullen ze een oogje in het zeil houden op de manier waarop ik de AMV zal opvoeden? En mijn eigen kinderen? Zal de professional veel controleren? Wat moeten we over ons persoonlijke leven delen? Wat zouden ze vinden van onze manier van opvoeden? Begrijpen ze onze culturele waarden?

Het is belangrijk om duidelijk te zijn over de financiële compensatie en verantwoordelijkheid die van het netwerkgezin wordt gevraagd, zoals beslissingen over school, sociale diensten en dergelijken. De familie wil goed werk leveren voor het kind, de organisatie en het biologische gezin.

Het opbouwen van vertrouwen kan op verschillende manieren:

- Focus op het maken van contact
- Heb een open en transparante houding
- Geef informatie over het 'waarom' van vragen en onderwerpen (ondertiteling)
- Niet problematiseren, empoweren (wees je bewust van onzekerheden)
- Een oplossingsgerichte houding hebben
- Wees alert op de behoeften van het gezin in verdere samenwerking
- Wees gevoelig voor hun culturele waarden of interculturele vaardigheden
- Wees geïnteresseerd en sta open voor hun ideeën over het opvoeden van kinderen, het omgaan met problemen
- Beoordeel ze niet én wees tegelijkertijd duidelijk over de focus op het belang van het kind en wat er van hen verwacht mag worden.

2.3 Screening vanuit het perspectief van een professional

Screening van gerelateerde families

Als het kind al bij verwantschapsverzorgers verblijft of na een tijdelijke onderbreking opnieuw in het betreffende gezin is gekomen, moet de nadruk liggen op de continuïteit van de opvoedsituatie, inclusief de voortzetting van de veilige relatie tussen het kind en de verzorger.

Screening zal zich daarom richten op het beoordelen of die relatie en de opvoedingssituatie voldoende veilig zijn. Of in ieder geval of het veilig genoeg is terwijl het kind wacht op hereniging met zijn biolo-

gische ouders, als hereniging in het vooruitzicht is. Om deze inschatting te kunnen maken is het goed observeren van de interactie tussen het kind en het gezin een belangrijke bron van informatie. De mate van sensitiviteit van de verzorgers en de responsiviteit van het kind zullen informatie geven over de kwaliteit van de hechting. Daarnaast moet er ook betrokkenheid zijn met betrekking tot de plaatsing - tussen het kind, het opvanggezin, het afwezige gezin en de voogd.

Als een netwerkgezin dat gescreend wordt nog niet eerder voor het kind heeft gezorgd, speelt continuïteit van de opvoedingssituatie nog geen rol. Maar hechting, verbinding en beschermjassen bestaan mogelijk al, en het belang van het kind om in het eigen netwerk te worden geplaatst, moet deel uitmaken van de screening. De vragen die beantwoord moeten worden zijn dezelfde als die in de hierboven beschreven situatie. Hoewel het misschien nog niet mogelijk is om interactie en de kwaliteit van de hechting tussen kind en verzorger in de screening op te nemen, zal het nog steeds mogelijk zijn om de manier waarop ze over elkaar praten, hoe goed ze elkaar kennen en een indruk van hun gehechtheid op te doen. De inzet van alle betrokkenen is in deze situatie van even groot belang.

Screening van poolgezinnen

Wanneer een potentieel poolgezin of persoon bereid wordt geacht om voor een kind te zorgen, is het belangrijk om te onderzoeken en na te gaan of zij aan alle voorwaarden kunnen voldoen die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind en een veilige opvoeding.

Een screeningsmethode, ontwikkeld volgens wet- en regelgeving, moet grofweg de volgende onderwerpen bevatten met betrekking tot kandidaat-gezinnen:

- Hun algemene houding ten opzichte van de zorg voor niet-begeleide kinderen.
- Hun gezinssituatie en achtergrond.
- De veiligheid binnen het familiesysteem en de duurzaamheid van een plaatsing.

Wanneer potentiële poolgezinnen worden gescreend, zal er nog geen hechting zijn tussen het kind en het gezin. Daarom kan screening worden gedaan met behulp van algemene vragen die rekening houden met de risicofactoren voor kindermishandeling en eventuele beschermende factoren.

Een eerste inschatting van de gevoeligheid van het opvanggezin kan worden gemaakt op basis van observaties van hun relatie met hun eigen kinderen. Verder moeten referenties worden opgevraagd, bijvoorbeeld bij de huisarts en het kindergezondheidscentrum, en geverifieerd door het interviewen van leerkrachten van de eigen kinderen van de verzorgers, werkgevers of het netwerk rond het gezin. Een beoordeling van de duurzaamheid van een plaatsing is ook van belang, omdat het nuttig kan zijn voor het matchingsproces en om te beoordelen of een kind, indien nodig, tot volwassenheid in het gezin kan blijven. Kwesties zoals de duurzaamheid van de relatie tussen de verzorgers onderling en hun emotionele en fysieke gezondheid kunnen ook worden onderzocht.

Aanvullende screening vanwege levensgebeurtenissen

Levensgebeurtenissen zijn radicale veranderingen in de levensomstandigheden van een persoon of binnen een gezin. Ze hebben invloed op hun draagkracht en kunnen moeilijk zijn om mee om te gaan. Levensgebeurtenissen kunnen ouders of andere familieleden in een situatie brengen waarin hun persoonlijke stabiliteit wordt aangetast en ze zich onvoorspelbaar gaan gedragen. Dit kan leiden tot sterke stemmingswisselingen of zelfs gewelddadig gedrag. Aan de andere kant kunnen ze troost en geneugheid zoeken bij de kinderen, die beide kunnen leiden tot seksueel misbruik.

Nieuwe omstandigheden in een familie-netwerk gezin of poolgezin kunnen een aanvullende screening vereisen. Dit kan inzicht bieden in hun draagkracht en copingstrategieën in de nieuwe situatie en het effect hiervan op de veiligheid van het kind in het gezin en de duurzaamheid van de plaatsing.

In de hieronder genoemde levensgebeurtenissen moet een aanvullende screening worden uitgevoerd. Het effect van de nieuwe omstandigheden op het evenwicht tussen de capaciteiten van het gezin en de behoeften van het kind moet opnieuw worden afgewogen. Zaken die een aanvullende screening rechtvaardigen zijn:

- Veranderingen in de gezinssamenstelling (geboorten, sterfgevallen of andere gezinsleden die tot het huishouden toetreden).
- Zwangerschap van een familielid.
- Ernstige ziekte (lichamelijk of geestelijk) van een familielid.
- Relatie- of huwelijksproblemen of echtscheiding.
- Verlies van verblijfsvergunning (het gezin en/of het kind).
- Dreiging van uitzetting of plannen voor de terugkeer van het gezin naar het thuisland.
- Een van de opvangouders die werkloos wordt.
- Ernstige financiële problemen.
- Verhuizen naar een andere woning.
- Traumatische ervaringen binnen het gezin of met betrekking tot het kind (ongevallen, seksuele, fysieke of emotionele mishandeling, discriminatie).

Hoe te screenen

Het screenen van opvanggezinnen voor niet-begeleide kinderen is een taak voor professional s of andere professionals die gespecialiseerd zijn in opvang in gezinnen. Zij kunnen een geschikt screeningsinstrument ontwikkelen. Zoals in alle screeningsinstrumenten die door reguliere pleegzorgorganisaties worden gebruikt, zijn veiligheid en het risico op seksueel en ander misbruik prominente kwesties. Bij de screening van netwerkgezinnen of als deze zich richten op poolgezinnen met culturele achtergrond, moet ook bij het bekijken van deze kwesties rekening worden gehouden met het concept 'familie-eer'.

2.4 Afstemmen op de behoeften van het kind

Veerkracht, keuzevrijheid en autonomie

Factoren met betrekking tot het kind waarmee rekening moet worden gehouden, zijn cognitieve ontwikkeling, copingsgedrag, psychologische en emotionele ontwikkeling, sociale ontwikkeling, fysieke ontwikkeling en gezondheid, (leeftijdsgeschikte) zelfafhankelijkheid, gedrag, motivatie, eerdere ervaringen met plaatsingen, de verwachtingen van het kind en speciale behoeften.

Wat betreft leeftijdsgeschiktheid is het goed om te beseffen dat de leeftijden van niet-begeleide kinderen niet altijd correct zijn. Ze weten soms simpelweg hun eigen leeftijd niet of krijgen van vluchtgidsen te horen dat het geven van een andere leeftijd in hun voordeel is.

Situationele factoren zijn de mogelijkheid om een verblijfsvergunning te verkrijgen, de relatie met het kandidaat-opvanggezin, lange termijn vooruitzichten op plaatsing (met betrekking tot gezinshereniging), eerdere plaatsingen, de rol van de afwezige ouders of familie, broers en zussen die in OWG moeten worden geplaatst en ongepast seksueel gedrag dat door het kind wordt vertoond.

Veerkracht, keuzevrijheid en autonomie

Zoals eerder vermeld, kan veerkracht afhankelijk zijn van verschillende factoren. Keuzevrijheid en autonomie zijn relevante factoren die vluchtelingenkinderen in staat stellen hun veerkracht te vergroten. Autonomie kunnen handelen kan kinderen een gevoel van vertrouwen en trots op hun eigen kunnen geven.

Agency als onderdeel van veerkracht

Agency verwijst naar het vermogen en de kracht van een persoon om te handelen in een veranderende situatie en om kansen in die omgeving te maximaliseren (Carlson et al., 2012, in Van Reisen et al., 2018). Het lectoraat Van Reisen verwijst naar Carlson et al. in haar onderzoek naar vertrouwen bij niet-begeleide kinderen uit Eritrea. Volgens Van Reisen omvat het vermogen van het ongebeleide kind om keuzevrijheid te krijgen het vermogen om hun vertrouwen in anderen op te bouwen, inclusief hun voogd, mentor, leeftijdsgenoten en professionals.

Agency verwijst naar de kracht om dingen actief gedaan te krijgen (Ghorashi, de Boer, & ten Holder, 2018), of naar de persoonlijke keuzevrijheid van "zichzelf waarnemen als in staat om passende acties te construeren, en als een efficiënt, vindingrijk individu dat in staat is om sociale en fysieke omgevingen te beïnvloeden" (Besta, Mattingly, & Blazek, 2016). In de context van het omgaan met ongunstige situaties, is keuzevrijheid noodzakelijk om een dergelijke situatie te beheersen in plaats van erdoor te worden gecontroleerd, en als zodanig, hoe meer tegenspoed een individu moet verwerken, hoe belangrijker hun keuzevrijheid is om zichzelf erdoorheen te krijgen.

Agency bij niet-begeleide kinderen omvat het vermogen om:

- Handelen in een veranderende of onbekende context, bijvoorbeeld weten hoe te reageren tijdens een interview bij het immigratiekantoor
- Om te gaan met situaties, bijvoorbeeld de reactie van een niet-begeleid kind op zijn voogd en op verschillende sociale normen of regels, waarden, enz.
- Gebruik geërfde bronnen, zoals hoe kinderen middelen putten uit hun familie en verwantschap
- Ervaar een gevoel van welzijn, acceptatie en erkenning, bijvoorbeeld door hun stem te laten horen en hun behoeften te uiten
- Vertrouwen op anderen, bijvoorbeeld leeftijdsgenoten, hun voogd, mentor, professionals (Van Reisen et al., 2018)

Vluchten is een voorbeeld van keuzevrijheid. Het is een kans om keuzevrijheid uit te oefenen en bijvoorbeeld een situatie van onderdrukking en uitbuiting te beïnvloeden (Hajdukowski-Ahmed in Lanslots, 2012). Selectief informatie geven over jezelf kan ook gezien worden als een uiting van keuzevrijheid, een manier om met moeilijkheden om te gaan, om vooruit te kijken en niet terug te kijken, en om een zekere mate van controle te behouden wanneer een niet-begeleid kind zijn weg moet vinden in het asiel-, zorg- en onderwijssysteem, zeggen Vervliet en Derluyn in *Trajecten van niet-begeleide minderjarigen* (2013).

Verwachtingen in verband met vlucht en migratie spelen een belangrijke rol in de veerkracht van vluchtelingen. Deze verwachtingen hebben vaak te maken met het motief voor de vlucht, zoals het vinden van veiligheid, maar kunnen ook veranderen tijdens de migratie. Het onderzoek van Vervliet en Derluyn (2013) naar verwachtingen, keuzevrijheid en psychosociaal welbevinden bij niet-begeleide kinderen ondersteunt het idee dat familieleden over het algemeen een vrij belangrijke rol spelen in het besluitvormingsproces rondom de migratie, en in de verwachtingen die niet-begeleide kinderen ontwikkelen. Maar het lijkt erop dat jongeren ook hun eigen verwachtingen hebben, los van het gezin, wat de onderzoekers beschouwen als een teken van keuzevrijheid.

Agency omvat ook het vermogen om de samenleving te begrijpen, zegt Arendt (in Van Reisen, 2018). In het begin zijn niet-begeleide kinderen vaak in de war over de samenleving waarin ze nu leven, waardoor ze zich machteloos en onzeker voelen. De bureaucratie, de verschillende rollen van de verschillende diensten zoals het immigratiekantoor, voogd, mentor, wat wel en niet beïnvloed kan worden – het is allemaal nieuw en onbegrijpelijk voor veel kinderen.

Het is daarom belangrijk om ze zoveel mogelijk duidelijkheid te geven, om een gevoel van keuzevrijheid te bieden. Dat stelt het kind in staat om grip te krijgen op de bureaucratische processen en te begrijpen tot wie het zich waarvoor kan wenden en wat wel en niet kan worden veranderd. Het lijkt ook een gevoel van keuzevrijheid te creëren als ze enige invloed kunnen hebben op hun leefomstandigheden in het asielzoekerscentrum. Jongeren vinden het over het algemeen fijn om mee te kunnen beslissen over bijvoorbeeld afspraken over hoe laat de keuken gebruikt mag worden, of wat ze gaan eten.

Autonomie als onderdeel van agency

Autonomie is een belangrijk aspect van keuzevrijheid. Volgens Vervliet (2013) verwijst dit begrip naar twee belangrijke constructies: zelfbeschikking en zelfbescherming. Zelfbeschikking betekent onder andere zelfredzaamheid. Zelfbescherming betekent jezelf willen beschermen tegen externe controle, wat zich uit in voor de hand liggende of minder voor de hand liggende vormen van weerstand. Bij agency wordt onderscheid gemaakt tussen daadwerkelijke 'uitoefening van agency', de actie, en een 'sense of agency', de mate waarin je het gevoel hebt dat je agency kunt uitoefenen (Vervliet & Derluyn, 2013).

Autonomie is dus een soort keuzevrijheid als het gaat om weerstand (zelfbescherming), en een uiting van zelfbeschikking als het gaat om zelfredzaamheid.

Migranten moeten zelfredzaam zijn in hun nieuwe situatie. Dit geldt voor volwassenen, maar niet-begeleide kinderen moeten ook autonomie en de vaardigheden verwerven om voldoende zelfredzaam te zijn wanneer ze meerderjarig zijn.

In een collectivistische (uitgebreide familie) cultuur is autonomie echter geen doel in de opvoeding van een kind, zoals het geval is in de westerse individualistische cultuur. Een kind uit een uitgebreide familiecultuur groeit over het algemeen op binnen de bescherming van de uitgebreide familie waarvan het nog steeds deel uitmaakt. Maar een onbegeleid kind is een deel hiervan kwijtgeraakt door zijn vlucht, en heeft daarom nu de nieuwe, extra taak om zelfstandigheid te verkennen of alleen te wonen. Veel niet-begeleide kinderen geven aan dat ze op 18-jarige leeftijd niet alleen willen wonen. Of ze alleen kunnen wonen is ook afhankelijk van het systeem en de landelijke/regionale mogelijkheden. De jongeren die wel alleen wonen, zeggen echter vaak dat ze anderen missen en zich eenzaam en ongemakkelijk voelen. Zelf vinden ze het dus niet altijd vanzelfsprekend, of noodzakelijk, dat autonomie en zelfredzaamheid worden gestimuleerd.

Kindvriendelijke informatie¹

Het verstrekken van "kindvriendelijke informatie" betekent het geven van informatie die is aangepast aan de leeftijd, volwassenheid, taal, geslacht en cultuur van het kind ».¹¹

Leeftijd, volwassenheid, taalvaardigheden, geslacht en cultuurperspectief moeten gecombineerd worden beschouwd door gouden regels te respecteren:

- Pas informatie aan de situatie van het kind aan.
- Geef informatie rechtstreeks aan het kind, zoveel mogelijk, in zijn of haar eerste taal (moedertaal)."
- Gebruik een tolk (zo snel als nodig) na verificatie dat de tolk begrijpelijk is voor het kind en het kind kan begrijpen.

- Houd er rekening mee dat de omgeving waarin informatie wordt verstrekt van invloed is op de mate waarin deze kindvriendelijk is.
- Geef het kind kracht door informatie te verstrekken die hem / haar kracht en kansen geeft om copingstrategieën te ontwikkelen.
- Zorg ervoor dat het kind begrijpt welke informatie vertrouwelijk is en wat u verplicht bent bekend te maken
- Gebruik niet-oordelende woordenschat.
- Gebruik open en niet-invasieve vragen.
- Geef het kind alle benodigde informatie, ook al is het misschien pas in een later stadium nuttig^{III}

Om situaties van onbegrip of onbegrip te voorkomen:

- Vraag het kind niet of hij of zij uw uitleg heeft begrepen^{IV}
- Vraag het kind uit te leggen wat hij of zij heeft begrepen

Kindvriendelijke informatie is ook, en misschien vooral, informatie die wordt verstrekt in overeenstemming met de zorgen van het kind en niet alleen vanuit de doeleinden van de professionals. Dit vereist het aannemen van het perspectief van het kind om een inventaris te maken van de vragen die hij of zij zou kunnen hebben (niet-uitputtende lijst):

- Waar ben ik? Voor hoe lang? Word ik overgeplaatst? Zo ja, wanneer? Waarheen?
- Wat zijn de rollen en functies van de professionals met wie ik in contact sta?
- Wie zorgt voor de verblijfsprocedures? Wanneer krijg ik antwoord? Wie geeft mij een antwoord? Wat gebeurt er als ik een negatief antwoord krijg?
- Krijg ik een medische controle?
- Wanneer en waar ga ik naar school of een beroepsopleiding?
- Hoe kan ik mijn spullen veilig bewaren?
- Hoe kan ik contact/relaties onderhouden met mijn dierbaren?
- Bij wie kan ik terecht als ik een materiële behoefte heb (kleding, toiletartikelen, vervoerbewijzen, eten...)?
- Mag ik sporten, kunst of vrijetijdsbesteding doen? Zo ja, wanneer en onder welke voorwaarden?
- Kon ik alleen naar buiten? Moet ik toestemming vragen? Aan wie?
- Hoe kan ik mijn religie beoefenen?
- Tot wie kan ik me wenden als ik een probleem heb, als ik in gevaar ben, als ik slachtoffer ben van geweld of uitbuiting...?
- Bij wie kan ik terecht als ik een klacht wil indienen?

Om mondelinge informatie te verstrekken:

- Spreek langzaam en articuleer goed.
- Probeer korte zinnen op te bouwen of zonder meerdere stellingen.
- Gebruik eenvoudige /eenvoudige woordenschat en vermijd technische of professionele termen (jargon).
- Gebruik zoveel mogelijk spreektaal;
- Vermijd voornaamwoorden, het herhalen van namen is duidelijker^V;
- Houd de grammatica simpel^{VI};
- Vermijd het gebruik van woorden met dubbele betekenis^{VII};
- Pas je woordenschat aan op hoe kinderen onderling met elkaar spreken^{VIII} ;
- Gebruik woorden uit de taal van de jongere als u hier bekend mee bent.^{IX};
- Gebruik herformulering om complexe informatie uit te leggen: "als ik zeg ... betekent dat ..."^X;
- Onderschat de rol van gebaren niet betekenis te verduidelijken.

Om schriftelijke informatie te verstrekken (naast de richtlijnen voor mondelinge informatie):

- Minimaliseer de lengte van de tekst.
- Onthoud dat de vertaling van een tekst niet altijd voldoende is om begrip van tekst te garanderen.^{XI};

Om schriftelijke informatie te versterken met illustraties:

- Houd er rekening mee dat illustraties (tekeningen, schema's, pictogrammen...) niet automatisch beter begrip van schriftelijke informatie garanderen.
- Vermijd iconische, symbolische en metaforische illustraties.
- Geef de voorkeur aan figuratieve en realistische illustraties.
- Gebruik geen illustraties die verwijzen naar "culturele achtergrond of gewoonten" die vreemd zijn aan het kind.

2.5 Matching vanuit het perspectief van het gezin

Opvang familiefactoren in het algemeen

Factoren met betrekking tot het opvanggezin waarmee rekening moet worden gehouden zijn pedagogische vaardigheden, verzorgende vaardigheden, vermogen om veiligheid te bieden, gevoeligheid, culturele meerwaarde, vermogen om de ambities van het kind te ondersteunen, mate van integratie, gezinsamenstelling, stabiel gezinsleven / levensgebeurtenissen, gezinsmotivatie (inclusief die van hun eigen kinderen), duurzaamheid die kan worden aangeboden, vermogen om het kind zich vrij te laten voelen, verwachtingen met betrekking tot het kind en hun motivatie om biologische ouders of familie te betrekken.

Gerelateerde familie

Plaatsing in een familie-netwerk gezin is de eerste mogelijkheid die overwogen dient te worden, indien beschikbaar. In het geval van niet-begeleide kinderen kan netwerkplaatsing deel hebben uitmaken van het oorspronkelijke plan dat de ouders of familie vóór de vlucht uit het thuisland hebben gemaakt. Heel vaak hebben kinderen en netwerkgezinnen elkaar al gevonden en wonen ze al samen voordat een ambtenaar de afwezigheid van de ouders van het kind heeft opgemerkt. Zelfs als een biologische familie het er helemaal niet mee eens is dat het gerelateerde gezin wordt gescreend, moet er nog steeds worden gekeken naar de geschiktheid van het gezin om voor het kind te zorgen. Daarbij wordt gekeken naar de belangrijkste matchingcriteria. In deze situatie richt matching zich op het afwegen van matchingsfactoren en de uitkomst van de screening ten opzichte van de familieband en visie, evenals de wensen van het kind, opvanggezin en afwezige ouders. Tijdens screening van netwerkgezinnen is het noodzakelijk om hun motivatie grondig te controleren en er niet zomaar van uit te gaan dat mensen toch zullen helpen omdat ze familie zijn. Het kan voorkomen dat een gezin de taak heeft aanvaard om tegen hun wil voor een familielid te zorgen. Als dat het geval is, moet worden overwogen om de beslissing te maken om het kind niet te plaatsen. Aan de biologische ouders moet worden verteld dat je hebt geconcludeerd dat de situatie niet de meest geschikte is, maar dat dit niet de schuld is van de familie in Nederland.

Belangrijke kennis voor matching met cultuurgezinnen

Als het kind gematcht wordt met een gezin met dezelfde of een vergelijkbare culturele achtergrond, is het belangrijk om rekening te houden met de religieuze achtergrond van het kind en het opvanggezin. Het kan ook van belang zijn om de achtergrond van het kind en het gezin te beschouwen in termen van clan/stam van herkomst. Vluchtelingen uit sommige oorlogsgebieden komen soms moeilijk overeen met bepaalde politieke groeperingen. In dit opzicht is het belangrijk om aandacht te besteden aan de motivatie om het kind op te nemen: wat verwacht het gezin?

2.6 Het matchingsproces

Er zijn verschillende mogelijke startpunten in het matchen van niet-begeleide kinderen. Een kind kan net in het land zijn aangekomen, voor een kortere of langere periode in een opvangcentrum hebben verbleven of bij een opvanggezin voor kort verblijf hebben verbleven.

Wanneer het kind zich in een veilige en stabiele situatie bevindt, moet er voldoende tijd zijn voor een grondig onderzoek naar alle behoeften en kindfactoren, terwijl het matchingproces wordt doorlopen. Als dit niet het geval is, kan een tijdelijke plaatsing bij een speciaal geselecteerde opvangfamilie voor opvang voor kort verblijf worden overwogen.

Soms arriveert een kind met familie die spontaan voor het kind zorgt of is gevraagd door de ouders of familie in het buitenland. Na het screenen van zo'n situatie is het verstandig om een matching model toe te passen om te controleren of de plaatsing veilig en duurzaam is.

Best practice

In Nederland komen alle niet-begeleide kinderen aan bij een centrum voor registratie en aanmelding.

Soms komen ze met familieleden. Na de registratie- en aanvraagformaliteiten praat een Nidos-voogd met het kind en zijn gezin over de beste plek voor het kind om te verblijven. Als de voogd niets anders ziet dan genegenheid en een warme relatie, mag het kind bij deze familieleden verblijven. Nidos doet zo snel mogelijk binnen maximaal vijf dagen een eerste veiligheidscheck bij het gezin thuis (wettelijke verplichting). De leefomstandigheden en persoonlijke situatie van de familieleden worden onderzocht en de veiligheid van het kind bij het gezin wordt beoordeeld.

Als een kind tot 14 jaar alleen zonder begeleider bij het aanmeldingscentrum aankomt, wordt het kind direct na inschrijving tijdelijk geplaatst bij een opvanggezin voor kort verblijf dat dicht bij het centrum woont. Ze blijven daar slechts een paar dagen, om de voogd de tijd te geven om mogelijkheden voor netwerkplaatsing te vinden en te onderzoeken, als er familieleden in het land zijn, of om tijd te geven voor het vinden van de beste match in een niet-gerelateerde opvangfamilie ergens in het land. Gezinnen met verschillende culturele achtergronden die verschillende talen spreken, worden speciaal geworven voor deze tijdelijke opvang en zijn bereid om op elk moment van de dag of nacht een kind op te nemen.

Hoewel matching moet gebeuren voordat de daadwerkelijke plaatsing begint, bestaan er situaties waarin matching zal worden gedaan na de aankomst van het kind binnen een familie-netwerk gezin. In deze gevallen is matching de derde stap in het volgende proces:

- Een veiligheidscontrole binnen vijf dagen na de melding dat een niet-begeleid kind bij een familie-netwerk gezin is aangekomen.
- Screening van het gezin binnen drie maanden na de aankomst van het kind in het gezin.
- Matching zodra het screeningsrapport is afgerond.

Aan het einde van het proces zijn de sterke en zwakke punten van de match bepaald, zijn de verwachtingen duidelijk gemaakt aan alle betrokkenen en is er een duidelijk beeld van wat er aangepakt dient te worden.

Overleg en inzet van de afwezige ouders of familie

De mate waarin biologische ouders of andere belangrijke familieleden instemmen met de plaatsing in een opvanggezin heeft invloed op de stabiliteit en duurzaamheid van de plaatsing. Hun onenigheid zal hoogstwaarschijnlijk een loyaliteitsconflict bij de jongere uitlokken. En zelfs de geringste negatieve toon in de communicatie tussen biologische ouders of familie en het opvanggezin kan instabiliteit veroorzaken.

Indien mogelijk dient de communicatie tussen de voogd/professional en de biologische ouders of familie plaats te vinden met behulp van een tolk. Het kan ook nuttig zijn om een 'sleutelfiguur' te vragen om de communicatie te ondersteunen en met de biologische familie te praten. Deze 'sleutelfiguur' moet behoren tot een culturele of etnische groep die goed geïntegreerd is in de nieuwe samenleving. Hij of zij kan helpen bij het analyseren van de problemen met betrekking tot cultuurverschillen en kan bemiddelen of adviseren bij conflicterende kwesties. Deze persoon kan ook als cultureel bemiddelaar optreden bij het vinden van de belangrijkste persoon in het gezin die toestemming kan geven, of van wie betrokkenheid moet worden verkregen. Dit kan de vader, de moeder of – waarschijnlijk – de grootvader, grootmoeder of zelfs een hoofdman van de stam of een priester zijn.

Een voorbeeld:

Qasim werd wees toen hij nog maar een baby was en werd opgevangen door zijn oom – de broer van zijn vader. Het gezin emigreerde naar Nederland. Op 10-jarige leeftijd werd Qasim bij een andere oom geplaatst omdat de familie die hem had opgenomen in het Verenigd Koninkrijk ging wonen en Qasim zich niet bij hen kon voegen omdat hij niet de Nederlandse nationaliteit had. Het werd al snel duidelijk dat deze andere oom niet in staat was om Qasim op te voeden. Hij had noch de tijd noch de mogelijkheid om voor de jongen te zorgen. Toen de voogd de jongen in een ander gezin wilde onderbrengen, werd de oom erg boos en ging daar niet mee akkoord. Gesprekken over de situatie leidden tot nieuwe afspraken. Toen rende de jongen weg en de voogd sprak weer met de oom. Hij vroeg hem waarom hij niet wilde meewerken aan het vinden van een andere oplossing voor Qasim. De oom legde toen uit dat hij de familie had beloofd om voor Qasim te zorgen, dat van de jongen werd verwacht dat hij contact zou houden met zijn familie in Afghanistan en dat ze verwachtten dat hij hen in de toekomst financieel zou ondersteunen. Om deze redenen kon de oom niet instemmen met een andere oplossing voor de jongen. Hij wilde dat Qasim bij hem terug zou komen en zich zou gedragen. De voogd begreep nu dat de oom handelde onder druk van de familie en vroeg de oom of hij het eens zou zijn met een andere oplossing voor Qasim als de familie dat ook zou accepteren. De oom vroeg om de grootvader in Kabul en de oom in het Verenigd Koninkrijk erbij te betrekken omdat ze moesten beslissen wat ze moesten doen. De voogd nodigde de oom uit om vanuit het Verenigd Koninkrijk naar Nederland te komen om te helpen bij het vinden van de beste oplossing voor Qasim. Omdat de oom zelf niet over kon komen, stuurde hij zijn vrouw. Tijdens een telefonisch familieoverleg met de oom, de tante en de grootvader in Kabul werd besloten dat Qasim niet bij de oom kon blijven. Een oudere neef en zijn vrouw waren bereid om voor Qasim te zorgen.

Het kind voorstellen aan het opvanggezin

Voordat het kind aan een gezin wordt voorgesteld, moet de verantwoordelijke voogd / professional een lijst maken van alle beschikbare matches in de huidige omgeving van het kind. De mate waarin de omgeving waarin de match zal worden gemaakt, moet worden meegenomen in de beslissing, hangt af van de gehechtheid van het kind aan zijn huidige netwerk. School en vrienden zijn belangrijke factoren om rekening mee te houden.

Het is de moeite waard om te kijken naar mogelijke matches met gezinnen die uit dezelfde of een zeer vergelijkbare culturele achtergrond komen als het kind. Als een dergelijk gezin niet beschikbaar is, kan een niet-begeleid kind baat hebben bij plaatsing in een gezin met een vergelijkbare culturele achtergrond of een gezin met een migratieachtergrond. Factoren zoals talen die in het gezin worden gesproken en hun eigen ervaring als vluchteling en integratie in een nieuwe omgeving zijn ook nuttig.

Alle kindfactoren en opvangfamiliefactoren worden vergeleken en gewogen. Kritische factoren kunnen betekenen dat een matching niet doorgaat, of dat er speciale problemen worden geïdentificeerd die mogelijk extra aandacht of begeleiding nodig hebben.

De volgende stap is om het kind voor te stellen aan een gezin waarvan wordt aangenomen dat het de beste match is. De familie zal dan alle relevante informatie moeten hebben ontvangen om hen de juiste indruk te geven van wie ze gaan verzorgen.

Het voorstellen van de opvangfamilie aan het kind

Als het gezin waarvan wordt aangenomen dat het de meest geschikte match is, het eens is met de plaatsing, moet de voogd/professional het kind informeren over het gezin, de factoren uitleggen die waarschijnlijk van belang zijn voor het kind en eventuele vragen van het kind zo goed mogelijk beantwoorden. Het kind moet een leeftijdsgeschikte rol krijgen bij het maken van een plan om elkaar te leren kennen voordat de plaatsing begint. De rol van de voogd/ professional is hierbij erg belangrijk.

Try-out proces

De wensen van het kind en het kandidaat-opvanggezin worden zorgvuldig samengebracht in een 'try-out' proces. Vragen, opmerkingen en suggesties moeten na elke stap in het proces met alle betrokkenen worden gedeeld. Hiermee zal rekening worden gehouden bij de volgende stappen.

Dit is een proces op "maat" dat uiteindelijk moet leiden tot effectieve besluitvorming. Het moet worden begeleid door de voogd/professional. De lengte van elke fase in het try-outproces kan variëren, afhankelijk van de situatie van het kind, hun motivatie en hun manier om met het proces om te gaan, plus de urgentie van de behoefte aan een betere vorm van opvang. Het is goed om te weten dat kinderen met een bepaalde culturele achtergronden hebben geleerd om volwassenen te respecteren en dankbaar te zijn voor alle hulp. Deze kinderen zullen het dan ook niet makkelijk vinden om hun daadwerkelijke mening te geven als deze negatief is.

2.7 Hulpmiddelen en vaardigheden

Handout 'Oefening onderbuikgevoel'

Vaardigheid: Luister naar je onderbuikgevoel - Tool: collega's raadplegen over zorgwekkende signalen

Zorgen: Amina en Abdel werken keihard in het restaurant. Amina heeft stress om dit te combineren met het verzorgen van Alicia. Daarom maakte Abdel zich zorgen over het opnemen van Junaid. Ze hebben ook wat financiële problemen. Amina heeft gezondheidsproblemen en is vaak erg moe, dus ze hebben parttime hulp moeten inhuren. Junaid is een ambitieuze jongen die het gezin wil helpen. Je bent bang dat hij voor Alicia zorgt of te veel in het restaurant werkt. Amina deelt haar kwetsbaarheden niet. Haar zus, de moeder van Junaid, heeft je twee keer gebeld om te vragen of Junaid bij Amina mag gaan wonen.

Oefening:

Wissel met een collega de volgende vragen uit:

- Op welk gedrag of welke informatie is uw twijfel gebaseerd?
- Heeft u voldoende informatie om te beoordelen of het plaatsen van het kind in dit gezin veilig is? Wat heb je van wie nodig?
- Wat is je grootste zorg (het beoordelen van sterke en zwakke punten)
- Wat is er nodig om je een 'deze opvangfamilie is goed genoeg'-gevoel te geven? - met wie deel je deze informatie, samenwerkend aan veiligheid?

(bijv. : Of zeg nee tegen het plaatsen van het kind bij dit gezin en leg uit waarom, extra familiebezoek, referenties, het afspreken van aandachtspunten die nodig zijn voor het opbouwen van een relatie tussen gezin en jongere, vroege evaluatie..)

Handout 'Checklist risicobeoordeling op gezinsvriendelijke manier'

Risicofactoren

Chronische en/of ernstige ziekte	☐	☐	☐	☐
Echtscheiding	☐	☐	☐	☐
Gezin met meer dan 3 kinderen en/of onvoldoende huisvesting	☐	☐	☐	☐
Materiële of financiële problemen	☐	☐	☐	☐
Geweld in het gezin	☐	☐	☐	☐
Sociaal isolement	☐	☐	☐	☐
Onzekerheid over het verkrijgen van een asielvergunning	☐	☐	☐	☐

Risicofactoren cultuur en biologische familie gerelateerde

Relatie biologische familie is problematisch	☐	☐	☐	☐
Risico op genitale verminking van het meisje	☐	☐	☐	☐
Risico op eengerelateerd geweld	☐	☐	☐	☐
Risico op huwelijksdwang	☐	☐	☐	☐

Risico's bij de aspirant-opvangfamilie

Ouder slachtoffer van (seksueel) misbruik	☐	☐	☐	☐
Psychische klachten (trauma)	☐	☐	☐	☐
Suïcidale of gewelddadige gedachten	☐	☐	☐	☐
Problemen drugs en alcohol	☐	☐	☐	☐
Problemen biologische/ culturele achtergrond van het kind	☐	☐	☐	☐
Problemen partnerrelatie	☐	☐	☐	☐

Risico's in verband met de feitelijke situatie kind en opvang gezin

Draagkracht is onvoldoende voor wat het kind nodig heeft (speciale behoeften, leeftijd)	☐	☐	☐	☐
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Deze checklist wordt gebruikt bij het beoordelen van risico's en maakt deel uit van de screeningsprocedure.

Wat is er nodig om een open dialoog te voeren met een opvanggezin over deze onderwerpen?

Wat werkt bij het opbouwen van een relatie met hen en tegelijkertijd het in de gaten houden van mogelijke risico's?

Module 3

Settelen, ontwikkelen en integreren

3.1 Junaid verwelkomen

Junaid woont al 4 weken samen met Amina en Abdel. Amina heeft gemerkt dat hij erg stil is. Hij eet veel en gisteren kwam Amina erachter dat hij ook eten op zijn kamer verstoppt. Ze denkt dat hij zijn moeder en de rest van zijn familie mist omdat hij de hele tijd met hen praat op zijn telefoon, ook tijdens het avondeten. Abdel vindt dit niet leuk, vertelde hij haar, maar Amina vindt het moeilijk om dit met Junaid te bespreken. Amina en Abdel hadden hierover een discussie: zij wil Junaid wat ruimte geven, Abdel wil dat Junaid zich aan de regels in huis houdt. Junaid heeft een conflict gehad met Abdel, toen Abdel hem vroeg beleefder te zijn tegen Amina, omdat hij niet altijd dank je wel of gedag zegt. Junaid rende naar zijn kamer en sloeg de deur dicht. Amina maakt zich zorgen om Junaid, omdat hij moeite heeft met slapen. De enige keren dat hij ontspannen lijkt, is wanneer hij met Alicia speelt, die dol op hem is. Junaid is erg aardig voor haar en speelt graag met haar. Hij gaat ook graag naar school en sport. Hij is net lid geworden van een voetbalteam.

3.2 Plaatsing vanuit het perspectief van het kind

Belangrijke kwesties in de eerste fase van de opvang van niet-begeleide kinderen zijn:

- De eerste fase van de opvang richt zich op het bieden van rust en veiligheid.
- De basisbehoeften van het kind worden voorzien: onderdak, voldoende voedsel, fysieke veiligheid en contact met familie.
- Het contact met het kind is gebaseerd op het tonen van interesse en betrouwbaar zijn.
- Het wantrouwen, de geheimen en de onwil van het kind om over dingen te praten wordt gerespecteerd.
- De mate van onafhankelijkheid van het kind wordt gerespecteerd.
- Streven naar continuïteit in mentoren/voogden en de opvangvoorziening.
- Geschikte en bij voorkeur nuttige dagelijkse activiteiten zijn beschikbaar.
- Er is positieve steun voor de ervaring en expressie van religie door het kind.

Kortom: je veilig en welkom voelen, en voldoende en passend eten hebben, zekerheid over je woonplaats, menselijk contact op basis van interesse en ondersteuning, veelvuldig contact met familie en begrip van de procedures waar je mee te maken hebt zijn allemaal factoren die bijdragen aan een basaal gevoel van veiligheid. Zich veilig voelen helpt niet-begeleide kinderen om te ontspannen en te herstellen van de stress en traumatische gebeurtenissen, en ze zijn dan in staat om de kansen te verkennen in de samenleving waarin ze zich nu bevinden. Een samenleving waarin ze geconfronteerd worden met een totaal andere cultuur die voor hen soms ondenkbaar lijkt, maar ook met ingewikkelde bureaucratie en nieuwe risico's en verleidingen. De juiste ondersteuning en juiste informatievoorziening kan voor hen van grote hulp zijn en de risico's verminderen.

Voeding en eten

Het belang van eten, en toegang hebben tot voldoende en vertrouwd voedsel, wordt vaak onderschat. De meeste niet-begeleide kinderen hadden honger tijdens de reis. En velen hadden ook honger ervaren veroorzaakt door oorlog en armoede in de periode voorafgaand aan de vlucht. Als de kinderen eenmaal in Europa zijn, verwachten ze een rijk, veilig land te vinden waar voldoende voedsel is. Eten is een primaire behoefte, noodzakelijk om te overleven. Iemand die in armoede of oorlog leeft, of iemand die op de vlucht is, heeft geen zekerheid dat er voedsel te eten zal zijn. Niet-begeleide kinderen zijn daarom in eerste instantie gericht op eten.

Pleegouders herkennen ook de stress die door voedsel wordt veroorzaakt. Niet-begeleide kinderen hamsteren in het begin en verstoppen voedsel onder hun bed of in een kast in hun kamer. Deze pleeggezinnen hebben ontdekt dat als er altijd voldoende voedsel beschikbaar is en hamsteren is toegestaan, de fixatie van het kind op voedsel automatisch zal afnemen. Na verloop van tijd wordt zekerheid over de beschikbaarheid van voedsel geïnternaliseerd en niet langer een bron van stress, vooral in woongroepen die regels over voedsel loslaten en ervoor zorgen dat er voldoende voedsel is waar kinderen altijd bij kunnen. De fixatie op voedsel gaat over het algemeen na een paar maanden over of af.

In veel culturen is samen eten een tijd om emoties te delen. Wanneer er iets te vieren valt, een huwelijk of geboorte, of als er verdriet of verdriet is, worden de emoties die daarbij horen gedeeld tijdens een maaltijd. Samen eten, samen de geuren en smaken ervaren, wordt geassocieerd met het delen van emoties en het zijn met mensen van wie je houdt. Eten is ook de manier om te delen, om gastvrij te zijn. Eten is altijd beschikbaar; gasten krijgen eten aangeboden en iedereen is altijd welkom. Eten is dus ook de basis van saamhorigheid en gemeenschapszin.

De traditionele cultuur in Noordwest-Europa is heel anders. Maaltijden worden op vaste tijden gegeten en het voedsel wordt de rest van de tijd opgeborgen. Gasten worden uitgenodigd bij de mensen thuis en er wordt extra eten voor hen bereid. Onverwachte gasten aan tafel hebben is niet de norm. Als er iets te vieren valt, is er een feestelijke maaltijd met veel lekker eten maar samen eten is traditioneel geen tijd om samen te rouwen of verdriet te delen.

Familie

Contact met hun familie is uiterst belangrijk voor bijna alle niet-begeleide kinderen. Deze kinderen komen uit een uitgebreide familiecultuur, zoals eerder beschreven. Dus hoewel hun familie geografisch ver weg is, zijn de meesten van hen nog steeds een groot deel van hun leven. Het kind is naar Europa gekomen om hen te helpen, om bij te dragen aan het welzijn van het gezin. Ze voelen zich vaak verantwoordelijk voor het gezin en willen daarom slagen in de asielprocedure en gezinshereniging of geld verdienen om naar huis te sturen. Dit verandert natuurlijk in de loop van de tijd, wanneer de realiteit anders blijkt te zijn, net als de verwachtingen en hoop van het gezin.

Er zijn inmiddels veel goedkope manieren om contact te hebben met familie, bijvoorbeeld via een mobiele telefoon of internet. Niet-begeleide kinderen kunnen sociale media veel gebruiken om contact te houden met hun familie, met achterblijvers, maar ook met familieleden die ze onderweg zijn kwijtgeraakt, of die op een ander moment zijn gevlucht en een andere route hebben gevolgd. Deze familieleden kunnen er slecht aan toe zijn of in erbarmelijke omstandigheden verkeren. "En," zoals een voormalige vluchteling zei, "als je eenmaal bent gevlucht, is de enige plek waar je je familie kunt ontmoeten in de online wereld."

Niet-begeleide kinderen denken veel aan hun familie, vooral in de beginfase. Dit is te merken aan hun voortdurende gebruik van internet of hun telefoon. Pleegouders en andere professionals begrijpen dit niet altijd en het kan tot ruzie leiden. Zo kregen twee broers te horen dat ze respectloos waren, omdat ze aan de telefoon waren met hun vader in Israël die hen tijdens het eten belde. Ze moesten hun vader vragen om hen later te bellen. De jongens voelden zich in deze situatie erg onbegrepen. Ze maakten zich grote zorgen om hun vader; ze wisten niet precies wat er aan de hand was, maar ze wisten wel dat hij in de problemen zat en geld nodig had.

Soms bevinden de ouders van het kind zich in zo'n moeilijke situatie dat er geen contact met hen kan worden opgenomen. Of ouders ontbreken. Dit is jammer en erg stressvol voor de kinderen.

Bureaucratische procedures begrijpen

Niet-begeleide kinderen hebben de wereld rondgereisd zonder ouders, alleen of met andere familieleden of mensen uit hun land. Onderweg hebben ze veel beslissingen over de reis zelf moeten nemen: hoe te reizen en met wie, waar en waar niet te verblijven en welke routes te nemen. In zekere zin zijn ze zelfredzaam en onafhankelijk. Wanneer ze geconfronteerd worden met de bureaucratische registratie- en asielpcedures in Europa, verliezen ze vaak dit gevoel van zelfredzaamheid. Ze weten dat hun toekomst afhangt van de asielpcedure, maar ze begrijpen die niet in al zijn complexiteit, al was het maar vanwege de taal en het gebrek aan betrouwbare mensen om voor hen te vertalen. Maar wat voor hen ook vaak nieuw is, is dat ze de procedures niet kunnen beïnvloeden door bijvoorbeeld druk uit te oefenen of geld te betalen of invloedrijke mensen te krijgen om hen te helpen.

Dit kan leiden tot een gebrek aan keuzevrijheid, het gevoel dat je niet in staat bent om de situatie, de asielpprocedure of je toekomst (inclusief de toekomst van hun familie) te beïnvloeden. Voor het welzijn van het niet-begeleide kind is het dan ook van groot belang dat het een goed begrip heeft van de procedures, zodat het mensen tot hun beschikking heeft die kunnen vertalen en uitleggen en daar ook betrouwbaar in zijn. Goede voorbeelden van passende informatievoorziening zijn korte vlogs op YouTube gemaakt door ex-vluchtelingen in de taal van de niet-begeleide kinderen. Een ander goed voorbeeld is een Duits kindvriendelijk boekje voor vluchtelingenkinderen over verschillende onderwerpen, met citaten en adviezen van kindvluchtelingen (Jugendliche ohne Grenzen, 2017).

Contact

Het is al eerder gezegd: niet-begeleide kinderen zijn meestal onbekend met het concept van een professional die zorg en ondersteuning biedt. Ze zijn gewend om geholpen te worden door hun familie of de gemeenschap, hulp gegeven door mensen die ze al kennen. Over het algemeen hebben niet-begeleide kinderen graag het gevoel dat het contact dat ze hebben met bijvoorbeeld personeel van het opvangcentrum, een mentor of voogd, is omdat de persoon geïnteresseerd in hen is en zich zorgen over hen maakt, en dat ze dit niet alleen doen als onderdeel van hun werk. De kinderen zeggen dat het belangrijk is dat er een voogd of mentor is "wanneer ze die echt nodig hebben," zoals tijdens een afspraak met de immigratiedienst of een advocaat, een afspraak met betrekking tot gezondheidsproblemen of een telefoongesprek met hun familie. Mentoren of verzorgers moeten hier soms aan wennen. Ze hebben vooral geleerd om te reageren op momenten die moeilijk of problematisch zijn, niet ook in goede tijden.

Daarnaast hebben de meeste niet-begeleide kinderen geen vertrouwen in autoriteiten, omdat ze hebben geleerd om (overheids)instanties te wantrouwen en tijd nodig hebben om de verschillende rollen van de verschillende betrokken professionals te identificeren, zoals asielpprocedure-gerelateerde professional/professionals / voogd).

3.3 Plaatsing vanuit het perspectief van het gezin

Wanneer u zich in de situatie van het opvanggezin verplaatst, zijn de volgende onderwerpen belangrijk voor hen

- Willen dat het kind zich welkom voelt.
- Deze jongen leren kennen, wat heeft hij nodig?
- Hun weg vinden in de nieuwe gezinsroutine.
- Het kind ondersteunen tijdens het wennen aan de nieuwe situatie.
- Het gedrag van het kind (verkeerd) begrijpen.
- Omgaan met de biologische familie.
- Impact op eigen kinderen
- Eigen trauma's die opnieuw naar boven komen.

3.4 De eerste fase van de plaatsing: professionele taken en uitdagingen

Vermindering van de weerstand tegen monitoring

Het monitoren van de plaatsing is belangrijk om de veiligheid van het kind te waarborgen bij het opbouwen van vertrouwen met het opvanggezin. Vervolgbezoeken kunnen het kind stigmatiseren door tijdens een bezoek de aandacht op hem/haar te vestigen. De omringende gemeenschap kan ook een hekel hebben aan wat zij ziet als de hulp die aan het kind/gezin wordt geboden tijdens vervolgbezoeken. De opvangouders kunnen dergelijke bezoeken beschouwen als een gebrek aan vertrouwen in hun vermogen om voor hun eigen of andere kinderen te zorgen. Je moet ook in gedachten houden dat de meeste cultuurgezinnen weinig vertrouwen hebben in autoriteiten. Omdat ze meestal niet bekend zijn met het beroep van professional, kunnen ze de professional beschouwen als een vertegenwoordiger van een instelling, en daarom niet te vertrouwen. Vervolgbezoeken en eventuele verleende ondersteuning moeten worden geëvalueerd op de effectiviteit.

Om weerstand te minimaliseren en vertrouwen te krijgen in het proces van follow-up van kinderen die in een opvanggezin wonen, moet veel moeite worden gedaan om het gezin en hun netwerk te helpen de noodzaak van monitoring te begrijpen en te accepteren. Professionals moeten gevoelig zijn voor de gevoelens van gezinnen en mogen niet meer dan nodig inbreuk maken op de privacy. Vertrouwelijkheid moet worden gerespecteerd en families moeten weten wat er zal gebeuren met de verzamelde informatie en mogelijke acties. Er kan minder weerstand zijn als de monitoring wordt uitgevoerd door een maatschappelijke organisatie, en telkens door dezelfde persoon.

Als er contact mogelijk is met de biologische ouders, kunnen de professionals die met het kind werken hen, met behulp van een vertaler, een realistisch beeld geven van de situatie van het kind en de kansen die ze hebben. Het gezin duidelijk maken dat hun verwachtingen onrealistisch waren, kan de druk op het kind verminderen of wegnemen. Een 16-jarige jongen uit Syrië zei hoe opgelucht hij was toen zijn voogd zijn vader uitlegde dat het niet de schuld van de jongen was dat de asielpprocedure en gezinshereniging zo lang duurden, maar dat de regels waren veranderd en iedereen nu lang moest wachten. Daarvoor had zijn vader de jongen steeds verteld dat hij harder zijn best moest doen of moest klagen om dingen sneller te laten gaan. De vader dacht dat zijn zoon iets verkeerd had gedaan, vooral omdat zijn neef er al lang geleden in was geslaagd zijn familie over te brengen, maar nu begreep hij het. De jongen is sindsdien meer ontspannen en toont nu voor het eerst interesse in school en zijn nieuwe omgeving. Hij is nu duidelijk de beginfase gepasseerd en voelt zich meer op zijn gemak.

In de meeste Europese landen wordt het begeleiden van het opvanggezin en het kind gedaan door één en dezelfde professional. Er zijn specifieke aspecten met betrekking tot het kind, het opvanggezin en het risico op kindermishandeling die speciale aandacht van de professional vereisen. Deze aspecten worden hieronder genoemd.

Met betrekking tot het kind:

- Wees alert op tekenen van ontwikkelingsproblemen.
- Psycho-educatie bieden voor de psychische problemen, bedreigingen voor de ontwikkeling van het kind en de taken die een niet-begeleid kind moet uitvoeren.
- Adviseren over hoe om te gaan met de problemen.
- Adviseren over het bevorderen van hechting en veerkracht.
- Overbrug de kloof naar professionele psychologische begeleiding indien nodig.

Met betrekking tot het opvanggezin:

- Wees alert op tekenen van disbalans tussen de draaglast voor het gezin en hun vermogen om ermee om te gaan.
- Wees alert op tekenen van disbalans tussen afstand en nabijheid in de relatie van het opvanggezin met het kind.
- Advies en ondersteuning geven om contact tussen het kind en zijn biologische ouders of familie te stimuleren.
- De juridische procedure van de asielaanvraag toe te lichten.
- Ondersteuning bieden bij het omgaan met onzekerheid over het verkrijgen van een verblijfsvergunning.
- Adviseren over het opvoeden van kinderen tussen twee culturen.
- Adviseren over opvoedingsproblemen.
- En, heel belangrijk, benadruk dat wat er goed gaat en geef het opvanggezin hier complimenten voor.

Problemen om te controleren en aan te pakken

Door bezoeken aan het gezin en contact met andere betrokken professionals (bijv. De leraar, arts of andere relevante mensen in het leven van het kind), moet de professional luisteren en interacties observeren om vast te stellen of het kind risico loopt of dat er ondersteuningsbehoeften zijn. Geplande en onaangekondigde huisbezoeken moeten plaatsvinden en het kind moet alleen worden gezien, althans voor een deel van elk bezoek.

Elk bezoek moet worden geregistreerd en gedocumenteerd in het dossier van het kind. De case worker moet ook regelmatig contact hebben met het de biologische ouders of de wettelijke voogd, indien beschikbaar, om op de hoogte te blijven van de voortgang van het kind, de situatie van het gezin en plannen voor hereniging of andere regelingen.

Tijdens huisbezoeken aan het gezin moet de werknemer opmerkingen maken en vragen stellen over belangrijke kwesties, evenals informatie en ondersteuning bieden. (Zie Bronnenlijst voor richtlijnen over hoe u op een kindvriendelijke manier kunt communiceren.)

Hieronder vindt u een reeks observaties die de werknemer of vrijwilliger moet opmerken tijdens controlebezoeken. (De volgende tabel kan helpen bij het ontwerpen van training voor werknemers of vrijwilligers die gezinnen moeten controleren en ondersteunen.)

Opmerking: De zorg voor het kind moet worden geëvalueerd in de context van de algemene capaciteiten en sociaaleconomische toestand van gezinnen in dezelfde gemeenschap.

Observaties & informatie verzamelen

- Gewichtstoename is bevredigend op basis van maandelijkse gewichtsmetingen (of gewicht-voor-lengte) en visuele observatie.
- Er zijn geen tekenen van verwaarlozing, zoals huidziekten in verband met slechte hygiëne, afval/afval dat niet op de juiste manier wordt weggegooid, of het kind dat aanzienlijk verschilt (ondervoed/vuile kleding/ongewassen) van de andere kinderen in het gezin.
- Het kind wordt niet anders behandeld dan andere kinderen in het gezin: hij/zij doet evenveel werk, gaat met de anderen naar school en eet met hen.
- Er zijn geen tekenen van misbruik, zoals onverklaarbare brandwonden, snijwonden of blauwe plekken. Het komt vaak voor dat kinderen vallen en zichzelf soms verwonden; waar de professional naar op zoek zou moeten zijn, is iets dat niet logisch is, gezien de verklaring die voor het letsel wordt gegeven.
- Psychologische zorgen zoals asociaal gedrag, problemen op school, apathie, depressie, woede en geweld.
- Ongepast seksueel gedrag, gezien de leeftijd van het kind.
- Mogelijke veiligheidsproblemen in huis.
- 'Binding' tussen kind en verzorger: ze lijken ontspannen met elkaar om te gaan en er zijn aanwijzingen dat aan de emotionele behoeften van het kind wordt voldaan.
- Passende actie wordt ondernomen door de verzorgers om aan de behoeften van het kind te voldoen (bijv. de verzorger reageert op het kind als het ziek is, brengt hem of haar naar school, voedt het kind adequaat).
- Het kind is overdag bezig met onderwijs, vaardigheidstraining of sociale activiteiten die zijn afgestemd op zijn/haar behoeften, ontwikkelingsfase en gemeenschapsnormen. De opvangouder is fysiek en mentaal gezond en heeft geen moeite met omgaan met problemen.
- Contact met familieleden, familie vrienden.
- De meningen, voorkeuren en zorgen van kinderen/ verzorgers en ouders met betrekking tot huidige plaatsing, hereniging of langdurige zorg en andere kwesties.
- Dagelijkse activiteiten van het kind en hoe dit zich verhoudt tot die van andere kinderen in het huishouden/gemeenschap.
- De gezondheid van het kind, aanwezigheid bij vereiste controles en behandeling voor geïdentificeerde gezondheidsproblemen.
- De aanwezigheid van kinderen en de vooruitgang in het onderwijs of andere activiteiten.
- Of het kind en de verzorger de benodigde ondersteuning krijgen.
- Eventuele geplande wijzigingen in de zorg voor het kind.
- Elk gedrag betreft het kind.
- De relatie van het kind met pleeggezin, leeftijdsgenoten en gemeenschap.
- De copingsvaardigheden van de opvangouder, zijn of haar fysieke en mentale gezondheid en eventuele ondersteuningsbehoeften.

3.5 Tools en vaardigheden

Handout mindmap

Dit is een hulpmiddel om pleegouders in staat te stellen het gedrag van het kind en mogelijke manieren om ermee om te gaan te begrijpen.^{xii}

Het is belangrijk om je ervan bewust te zijn dat de opvangfamilie de expert is over het kind en over zijn eigen reacties op het kind. De professional op diens beurt heeft algemeen relevante kennis en ervaring in het proces van het begrijpen van het gedrag van het kind.

Stap 0 Voorbereiding Denk na over welke informatie nuttig kan zijn voor de pleegouders om het gedrag van het kind te begrijpen, zoals informatie met betrekking tot de leeftijd en ontwikkelingsfase, ervaringen met AMV in het algemeen, culturele achtergrond, impact van trauma en stress, ontbrekende familie, etc.

Stap 1a Neem een vel wit papier paper en schrijf in het midden de zin **‘De meeste vluchtelingen kinderen van ... (leeftijd kind) ’** Breng de informatie uit stap 0 als algemene informatie: “Sommige AMV, op de leeftijd van..”, “Veel kinderen zijn ...” Noteer deze informatie op de mindmap.

Stap 1b Vraag de pleegouders wat van de informatie die nu op het vel staat relevant is voor het kind wat ze begeleiden. Schrijf deze onderwerpen op in mindmap 2.

Stap 2 Noteer de naam van het kind in mindmap 2 en vraag de pleegouders na te denken over: Hoe helpt de algemene informatie om het kind te begrijpen? Vraag hen om specifiek te zijn.

Stap 2a Vraag de pleegouders om in de schoenen van het kind te stappen: Hoe voelt het, wat denkt het, hoe handelt het? En wat heeft het nodig?

Bedenk samen manieren om met het gedrag van het kind om te gaan.

Voorbeeld: pleegouders maken zich zorgen dat Hamida (15) elke nacht heel laat slaapt, constant haar telefoon checkt en klaagt over nachtmerries. Ze wil niet praten over haar zorgen of het over verdrietige gevoelens hebben. Ze proberen het gebruik van de telefoon te beperken, door regels te stellen, maar Hamida respecteert ze niet. ‘s Avonds loopt de spanning op tussen Hamida en haar pleegouders, terwijl ze overdag goed contact hebben.

De professional geeft hen de volgende algemene informatie:

- 15-jarige meisjes zijn erg druk met leeftijdsgenoten en sociale media, om een gevoel van verbondenheid te creëren / identiteit op te bouwen
- Voor sommige alleenstaande vluchtelingkinderen is de nacht moeilijker, omdat ze bang zijn voor het krijgen van slechte dromen of gevoelens van angst en eenzaamheid hebben
- Wanneer kinderen traumatische ervaringen hebben, zoeken ze afleiding en vermijden ze te praten over de zorgen en angsten. Dit is een geaccepteerde/goede coping strategie

Pleegouders herkennen het deel over het hebben van slechte dromen en traumatische ervaringen. Met ondersteuning van de professional die stap 2 van de mindmap invult, besluiten ze hierover een gesprek te voeren met Hamida – overdag, wanneer de sfeer ontspannen is. Ze zullen haar vragen wat haar kan helpen om gemakkelijker in slaap te vallen en wat haar kan helpen als ze zich ‘s nachts zorgen of bang voelt. (bijv. muziek luisteren, slapen met kleine ‘zorgenpoppetjes’ onder het kussen, het licht aan houden). Ze leren niet te vragen naar haar nare dromen en zorgen, maar zich te concentreren op oplossingen en afleiding.

In het algemeen

Stap 1a Breng de informatie als algemene informatie, schrijf trefwoorden met in het midden ‘meeste vluchtelingkinderen van ... (leeftijd kind)’

Stap 1b Vraag de opvangouders wat deze informatie relevant is voor hun pleegkind, inclusief deze informatie in mindmap 2

Dit specifieke kind

Stap 2 Bespreek hoe zij het gedrag van hun pleegkind begrijpen met behulp van de verstrekte informatie.

Stap 2a Vraag vervolgens aan de pleegouders om in de schoenen van het kind te stappen: hoe voelt, denkt, handelt hij? En wat heeft hij nodig?

Bedenk samen hoe ze kunnen omgaan met het gedrag van de kinderen.

Handout Professionals en trauma

1. Uitdagingen met betrekking tot trauma van jonge vluchtelingen - perspectief en rol van de professional en/of mentor

- > Redenen om getraumatiseerd te zijn.
 - **verlies** van familie, vrienden, huis;
 - **oorlog** en gevolgen van oorlog;
 - **ballingschap**, geweld, verkrachting, dramatische ervaringen op hun weg naar Europa;
 - **desoriëntatie**, verlies van alles wat vertrouwd was (taal, gewoontes, religie, regels etc.).
- > in het Europese opvangland worden ze geconfronteerd met uitsluiting, racisme, armoede, marginalisering en **institutioneel geweld**.
- > **het zeer lange wachten op** verkrijgen van een verblijfsvergunning zorgt voor veel stress, onzekerheid en angst voor de toekomst.

- > **Het vaak verplaatsen van de ene opvang naar de andere** weerhoudt jongeren ervan zich volledig te vestigen, te investeren in duurzame relaties en een gevoel van veiligheid te ontwikkelen.
- > wanneer de hoop **op gezinshereniging om** verschillende redenen vermindert, lijden jongeren aan eenzaamheid, schuldgevoelens en demotivatie.
- > de **leeftijd** van jonge vluchtelingen wordt soms op dubieuze en traumatiserende wijzen beoordeeld.
- > jonge vluchtelingen zijn **bang om te sterven in een land ver van huis** zonder dat hun familieleden daarvan op de hoogte zijn en zonder de mogelijkheid dat hun lichaam terug naar huis wordt gestuurd. Dit kan veel angst en angst veroorzaken.

2. Wat kan de professional/mentor doen?

- Jonge vluchtelingen helpen **contact te maken met hun hulpbronnen**, hen leren deze teherkennen, te transformeren en zich zelfverzekerder te voelen om ze in hun nieuwe samenleving te gebruiken.
- **Richt je** niet op het trauma, maar **op de veerkracht** van jonge vluchtelingen.
- **Focus op alles wat deze persoon maakt tot de persoon die hij is.** Cultiveer een oplossingsgerichte houding: “praten over problemen creëert problemen; oplossingen bespreken creëert oplossingen”
- Negeer **trauma niet**. Observeer symptomen van plotselinge angst en flashbacks, plotselinge woede, concentratieproblemen, gebrek aan vertrouwen en moeilijkheden bij het investeren in nieuwe relaties. Verwijs naar professionals die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van trauma. Wees alert als er signalen van trauma zijn. Niet om de aandacht te leggen op traumatische ervaringen, maar om te controleren of er de klachten traumagerelateerd zijn. Informeer hoe de jongere slaapt. Hoe is zijn concentratie op school? Wat gebeurt er? (vermoeidheid, gedachten?) Onderzoek klachten zonder er te diep op in te gaan.

Vermijd niet het over problemen te hebben om re-traumatisatie te voorkomen. Je kunt de jongere laten weten dat je ervaring hebt met veel vluchtelingen die op weg naar Europa te maken kregen met traumatische ervaringen. En dat hij altijd welkom is om over dingen te praten als hij dat wil.

Heb een luisterende houding, vraag niet te veel, wees bemoedigend, en ondersteunend om de jongere te laten vertellen wat deze wil vertellen. Luister gewoon en laat de jongere weten dat deze in de lead is in wat deze wil vertellen. Vertel dat de jongere beslist wat deze wil delen en dat je veel vragen wilt stellen. Dat geeft een gevoel van controle en veiligheid.

- **Leg uit wat trauma is:** hun reacties zijn “normale reacties in een abnormale situatie”, een natuurlijke fysiologische reactie op gevaar. En geef advies hoe het lichaam te kalmeren en verder te gaan met een normaal leven. Psycho-educatie: Het kan de moeite waard zijn om uit te leggen wat trauma is, namelijk dat het een natuurlijke fysiologische reactie op gevaar is, dat het nuttig is voor mensen om deze reactie te hebben, en dat er manieren zijn om rustig te worden en verder te gaan met een normaal leven. Het is heel belangrijk om de jonge vluchtelingen te leren begrijpen wat hun reacties zijn, te weten “normale reacties in een abnormale situatie”. Begin algemeen ‘we weten dat veel jonge vluchtelingen moeilijke ervaringen hadden’. Deze ervaringen kunnen veel stress en angst voor hen veroorzaken. Dat is een heel normale reactie. Je kunt het window of tolerance uitleggen in een metafoer (zoals een voetbal die je onder water wilt houden, maar op sommige momenten duikt het op). Een normale reactie op angst is vermijding. Of heel boos worden zonder echt te begrijpen waarom. Of alert zijn, ook ‘s nachts tijdens je slaap.

- Net als bij traditionele fysiologische eerste hulp is het essentieel om de basisacties te kennen om een jongere met hyperarousal te kalmeren. Om om te gaan met trauma en acute stress, en ook om jezelf te kalmeren in zeer stressvolle situaties. De stoplichtmetafoor kan helpend zijn: identificeer met de jongere de triggers en zijn eerste symptomen van hoge stress. Het licht gaat van groen naar oranje, richting rood. Bedenk wat hem op dat moment helpt om te kalmeren: een wandeling maken, muziek luisteren... En herinner hem op die momenten aan deze kalmerende actie. Parallel hieraan moeten professionals en begeleiders weten hoe ze zichzelf kunnen kalmeren.
- Om veerkracht op te bouwen, **focus op opbouwen van vertrouwen, "normaliteit" en je als jongere te gedragen**. Jongeren moeten het gevoel hebben dat er niets bijzonders van hen verwacht wordt, dat ze niet hoeven op te treden of hun verhaal te vertellen, maar dat ze in een "veilige plek", vertrouwen kunnen ontwikkelen in andere jongeren en professionals.
- Blijf open en nieuwsgierig: wat zou de goede reden kunnen zijn voor het gedrag van de jongere?

Wat helpt om zijn gedrag en behoeften te begrijpen? Wees voorzichtig in het problematiseren van gedrag en wees creatief in het begrijpen van de jongere in wat hij wil en wat werkt om met zijn stress, verlies, angst en behoeften in het dagelijks leven om te gaan.

3. Ideeën voor de dagelijkse praktijk

Help jongeren om erachter te komen wat ze leuk vinden, waar ze goed in zijn en wat hun sterke punten zijn. Het gaat om het erkennen van hen en erkennen van de veerkracht van jonge vluchtelingen. Dit kan worden bereikt door de volgende methoden.

- **Focus op successen uit het verleden**. Jonge vluchtelingen hadden een leven voordat ze vluchtelingen werden, dus vraag ze wat ze leuk vonden, wat ze vroeger deden, waar ze goed in waren. Je kunt ze ook vragen hoe ze door alles heen zijn gekomen wat ze hebben meegemaakt.
- **Focus op wat er goed gaat** (zelfs de eenvoudigste dingen). Wat is er beter dan de rest? Wat is succesvol? Met elk antwoord dat je krijgt op deze onderwerpen, richt je je meer op deze aspecten (bijvoorbeeld wat is er geweldig aan school?). Jonge vluchtelingen laten spreken over wat goed werkt, versterkt positieve netwerken in de hersenen en stelt de jongere in staat een positiever zelfbeeld te ontwikkelen.
- **Behandel** elke jonge vluchteling als een individu: ze zijn niet allemaal hetzelfde. Er is niet één universele aanpak voor iedereen.
- Ontwikkel **cultureel bewustzijn** en respecteer culturele overtuigingen en gewoonten, ook de manier waarop er met gezondheids- en geestelijke gezondheidsproblemen omgegaan wordt. In sommige landen maakt hekserij deel uit van de cultuur, sommige jonge vluchtelingen zullen hun verhalen delen met betrekking tot geesten, geesten of hekserij.
- Wees **niet bang voor emoties** en voor het toestaan van ruimte daarvoor. Het is oké voor een jongere om verdriet, woede en angst te voelen. Laat ze weten dat ze deze emoties vrij kunnen uiten en dat je klaar bent om te luisteren als ze dat willen.

-
- De dood is een belangrijk onderwerp voor jonge vluchtelingen. Velen van hen zijn bang voor het verlies van een familielid thuis, of hun eigen dood in een vreemd land ver van huis. **Het kan nuttig zijn om het onderwerp dood aan te snijden**, de verschillende manieren waarop culturen ermee omgaan en de praktijken en overtuigingen eromheen.
 - **Identificeer lokale specialisten**/netwerken die indien nodig ondersteuning kunnen bieden. Je hoeft zelf niet als therapeut op te treden.
 - Om het trauma en de geestelijke gezondheid van jonge vluchtelingen te ondersteunen, kan het nuttig zijn om **specifieke situaties** waarmee u in uw praktijk te maken hebt gehad te identificeren en verschillende manieren te verkennen om ze aan te pakken.

Is er iets dat je herkent en kun je een casus of een goede praktijk delen met de collega's?

3.6 Ontwikkeling vanuit het perspectief van het gezin

Wat betreft de volgende onderwerpen is het belangrijk om opvangfamilie te voorzien van informatie hierover omdat het hen kan helpen het gedrag van het kind beter te kunnen begrijpen.

Psychische problemen

We weten dat geestelijke gezondheid vaak een taboe is en dat de visie op het verband tussen gezondheidsproblemen en hun oorzaken sterk kan verschillen tussen culturen. De gevolgen van traumatische gebeurtenissen zijn vaak overweldigend voor niet-begeleide kinderen. Ze zijn misschien niet bekend met dergelijke psychische problemen, dus herkennen of begrijpen deze klachten of symptomen misschien niet zelf, vooral zonder enige ouderlijke begeleiding. Hierdoor voelen ze zich erg onzeker. Ze kunnen hun klachten of symptomen interpreteren als depersonalisatie, hekserij of een verlies van innerlijke kracht. Stress is iets waar niet-begeleide kinderen bekend mee zijn, en de meesten van hen kennen het concept omdat ze vaak ernstige stress ervaren.

Stress

Niet-begeleide kinderen moeten omgaan met de stress van de asielprocedure, onzekerheid over hun vooruitzichten, ontworteld worden uit hun land van herkomst, het missen van hun familie en zorgen over het welzijn van hun gezin. Velen zijn voor en tijdens de reis getraumatiseerd geraakt. Als gevolg hiervan lijden veel niet-begeleide kinderen aan gezondheidsproblemen veroorzaakt door trauma en chronische stress.

Stress is de emotionele en fysieke reactie op potentieel gevaarlijke of ongunstige situaties. Een bepaalde hoeveelheid stress is nodig om goed te kunnen functioneren en in te schatten of een situatie potentieel onveilig is. Wanneer een persoon echter gedurende een langere periode aan veel stress wordt blootgesteld, kan het stresssysteem zo overprikkeld raken dat het onmogelijk wordt om een goede inschatting te maken van wat wel en wat niet gevaarlijk is. Iemand met een overbelast systeem heeft vaak geen goed gevoel meer voor gevaar of onveilige situaties.

Er kan ook een constant gevoel van gevaar zijn, waardoor de persoon zich in een permanente staat van *hyperarousal* bevindt. De hele tijd is de persoon hyper-alert, waakzaam en geagiteerd en kan gemakkelijk in de vecht- of vluchtmodus gaan. Dit valt samen met een verminderd concentratievermogen en een slecht functionerend geheugen (Struik, 2010). Niet-begeleide kinderen kunnen last

hebben van een overgevoelig stresssysteem, een klein venster van tolerantie (*window of tolerance*) en veel triggers. Als gevolg hiervan gaan ze snel in een staat van *hyperarousal* of hypo-opwinding (zie kader). Het gedrag dat hiermee gepaard gaat, komt dus voort uit een instinctieve reactie op het ervaren van daadwerkelijk of waargenomen gevaar. Voor de omgeving lijkt het alsof het kind agressief wordt “uit het niets, zonder aanwijsbare reden”.

Psychische problemen gerelateerd aan chronische stress en trauma kunnen een groot effect hebben op hoe kinderen functioneren. Hun cognitieve capaciteit kan afnemen als gevolg van deze problemen en de intensiteit van de emoties bemoeilijkt een adequate emotieregulatie. Kinderen kunnen overweldigd raken door emoties en gedachten en hun ervaringen herbeleven tot een punt waarop hun vermogen om gebeurtenissen te onthouden en op te slaan afneemt (Struik, 2010). Dit verklaart waarom niet-begeleide kinderen het moeilijk vinden om zichzelf te motiveren om naar school te gaan, vooral in de vroege dagen.

Stress systeem

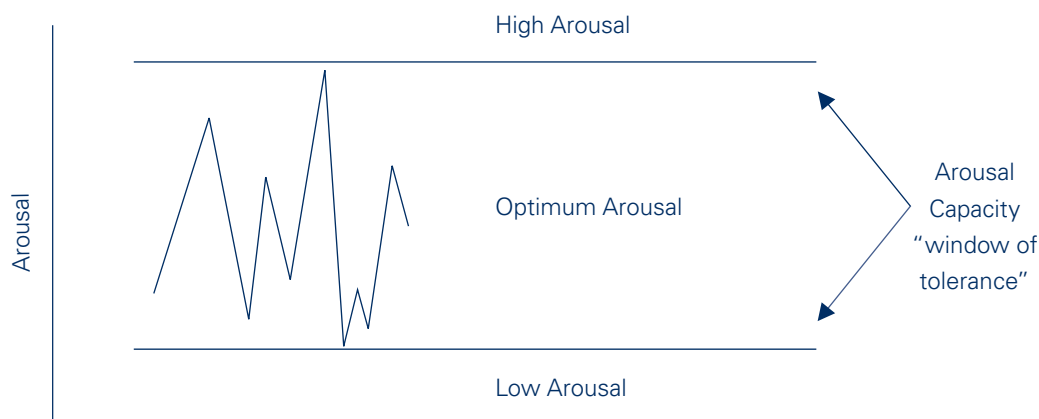
Het menselijke stresssysteem wordt aangestuurd vanuit het oerbrein dat de onmiddellijke reactie aandrijft: de reactie op waargenomen bedreigingen. Neurotransmitters zoals adrenaline en noradrenaline komen vrij, waardoor de hartslag en spierspanning toenemen. Dit is een overactieve toestand van het lichaam gericht op het afwenden van onmiddellijk gevaar. Een tweede systeem, de HPA-as, levert ‘brandstof’ om deze overactieve reactie op langere termijn te ‘ondersteunen’ door het stress-hormoon cortisol te produceren (Stöfsl & Mooren, 2010; Struik, 2010). De zone van stress die kan worden getolereerd, wordt ook wel het ‘venster van tolerantie’ genoemd (Ogden & Minton, 2000). Wanneer de stress in deze zone blijft, kan een kind (of volwassene) de emoties, lichaamssensaties en gedachten ervaren die gepaard gaan met een stressvolle ervaring zonder het afweersysteem te activeren en de ervaring effectief verwerken. Dit geldt ook voor traumatische ervaringen.

Wanneer het stressniveau niet langer te verdragen is en het stresssysteem te veel gevaar waarneemt, wordt het afweersysteem geactiveerd. Om het gevaar af te wenden, kan het lichaam zichzelf in een staat van verhoogde opwinding (*hyperarousal*) brengen. In deze toestand is er een onmiddellijke reactie op het dreigende gevaar. De hartslag en spierspanning nemen toe, het kind is waakzaam en alert, de zintuigen staan op scherp. Alles is gericht op het dreigende gevaar. De hormonen dopamine en noradrenaline komen vrij. Het is een staat waarin actieve verdediging tegen gevaar wordt gebruikt, zoals vechten, vluchten of actief bevriezen.

Als actieve verdediging een obstakel is om te overleven en het gevaar niet kan worden afgewend, schakelt het stresssysteem over op passieve verdediging. Het lichaam bereidt zich voor op zeer ernstig letsel, een soort schok, en bespaart zoveel mogelijk energie. Het lichaam komt in een staat van verminderde opwinding (*hypo-opwinding*). De hersenen verliezen tijdelijk het vermogen om gevaar in te schatten en het vermogen om te denken en problemen op te lossen is uitgeschakeld. Een toestand van hypo-opwinding gaat onder andere gepaard met een langzame hartslag en oppervlakkige langzame ademhaling, verminderde doorbloeding en een lage temperatuur. Een stroom van opiaten komt vrij, die de pijn verzachten en een soort kalmte creëren. Passieve overlevingsreacties omvatten onderwerping of bevrozing (verlamming).

Dissociatie kan optreden in beide staten van opwinding (Ogden & Minton, 2000; Struik, 2010).

Figuur 1- Het venster van tolerantie (Ogden & Minton, 2000)

Psycho-trauma

De letterlijke betekenis van trauma is wond. Een wond moet genezen en dat kan enige tijd duren. De meeste mensen kunnen adequaat omgaan met de gevolgen van schokkende gebeurtenissen, maar sommigen ontwikkelen ernstige problemen. De gebeurtenis op zich bepaalt niet wat de symptomen zijn die iemand ervaart. Deze zijn deels het gevolg van bijvoorbeeld eerdere traumatische ervaringen, hoe veerkrachtig iemand is, de sociale steun die hij krijgt en genetische aanleg. Van IJzendoorn, emeritus hoogleraar gezinspedagogiek aan de Universiteit Leiden, concludeert in zijn boek over het opvoeden van kinderen over de grenzen heen (2008) dat differentiële gevoeligheid voorspelt dat sommige kinderen vatbaarder zijn voor omgevingsinvloeden dan anderen, in positieve of negatieve zin. Uit verschillende onderzoeken van zijn onderzoeksgroep bleek dat met name genen die gerelateerd zijn aan het dopaminesysteem kinderen ontvankelijk maken voor hun omgeving. Bepaalde combinaties van deze genen kunnen voorkomen dat sommige kinderen een posttraumatische stressstoornis ontwikkelen na misbruik of verwaarlozing of dat ze externaliserende en naar buiten gerichte gedragsproblemen ontwikkelen.

We spreken van posttraumatische psychische problemen als het herstel te lang duurt. De meest voorkomende signalen en symptomen zijn opdringerige herbeleving, vermijding en verhoogde prikkelbaarheid. Herbelevingen kunnen worden gedefinieerd als zeer oncontroleerbare en terugkerende herinneringen waarin elementen van het trauma worden gevoeld, geroken, gezien en opnieuw gehoord. Het autonome zenuwstelsel wordt vaak ook geactiveerd. Dit is wat de herbelevingen zo overweldigend en 'echt' maakt, terwijl de traumatische gebeurtenis plaatsvond in het verleden, op een andere plaats, en het werkelijke heden meestal veilig is. Herbelevingen blijven de getraumatiseerde persoon extreem angstig maken omdat ze heel realistisch zijn en meestal geen gevoel voor tijd en context hebben (Jongedijk, 2014). Ze kunnen ook worden geactiveerd. Eén detail van het negatieve geheugen kan het hele netwerk van herinneringen activeren, maar ook het negatieve netwerk van herinneringen uitbreiden (Struik, 2010). Dit kan leiden tot een verergering van de posttraumatische symptomen.

Een natuurlijke reactie op angst is vermijding. De getraumatiseerde persoon vermijdt wat hij vreest. Een belangrijk onderdeel van posttraumatische psychische problemen is de angst om traumatische gebeurtenissen te herinneren (Jongedijk, 2014). Een van de manieren waarop dit zich manifesteert bij niet-begeleide kinderen is dat ze het beantwoorden van goedbedoelde vragen vermijden die profes-

sionals uit nieuwsgierigheid stellen. Maar vermijding kan ook een onderdeel zijn van het niet naar bed willen of durven gaan, uit angst om in hun slaap overweldigd te worden door opdringerige dromen van herbelevingen of nachtmerries. Slaapproblemen als gevolg van nachtmerries, of angst ervoor, komen dus heel vaak voor bij niet-begeleide kinderen.

Vermijdingsgedrag kan ook het gevolg zijn van schaamte of schuldgevoel. Dit wordt vaak gezien bij niet-begeleide kinderen die traumatische ervaringen hebben gehad als slachtoffer of getuige van seksueel geweld. Veel van deze jongens en meisjes praten niet met de professionals die met hen werken over hun ervaringen, omdat ze als beschamend worden ervaren. Ze praten er ook onderling niet over, ook al hebben andere kinderen soortgelijke ervaringen. Het risico om hun eer te verliezen hoort daar ook bij. Als hun partner, familie of gemeenschap ontdekt dat de jongen of het meisje is verkracht, bestaat het risico op afwijzing. Hyperarousal kan leiden tot verhoogde spanning, die zich op verschillende manieren kan manifesteren. Het kind kan hypervigilant, angstig of gemakkelijk geagiteerd zijn en moeite hebben met concentreren of slaapproblemen. Deze symptomen kunnen gemakkelijk leiden tot plotselinge uitbarstingen van prikkelbaarheid, woede en agressie, schijnbaar zonder reden. Dit wordt vaak gezien bij niet-begeleide kinderen, vooral tijdens de vroege stadia na aankomst, een stressvolle tijd voor hen.

Een andere reactie op psychotrauma is dissociatie. Wanneer dissociatie optreedt, verzwakken de spieren, is de persoon minder benaderbaar en kan er ook een verandering van bewustzijn optreden (Jongedijk, 2014). Dissociatieve symptomen maken deel uit van de traumatische stressreactie en variëren in ernst en duur. Dissociatieve verschijnselen treden op bij elk trauma. Het gaat dan vooral om geheugenverlies (geheugenverlies) en een lichte mate van depersonalisatie. De persoon voelt zich geblokkeerd in het heden omdat gevoelens uit het verleden hem of haar te veel overweldigden (Stöfssel & Mooren, 2010). Dissociatie kan optreden tijdens een traumatische gebeurtenis, maar ook tijdens een herbeleving (Struik, 2010). Een vorm van zelfdissociatie is zelfbeschadiging. Schade aan de huid kan zowel fysieke als emotionele spanning verlichten. Op deze manier kunnen angsten en repetitieve negatieve gedachten minder worden of helemaal verdwijnen (Jongedijk, 2014).

De meeste mensen herstellen vanzelf van een schokkende gebeurtenis. Verschillende studies tonen aan dat slechts 10 procent van de volwassenen die levensbedreigende situaties hebben meegemaakt, stoornissen ontwikkelen zoals depressie, angststoornissen, verslaving of een posttraumatische stressstoornis (PTSS) en professionele hulp nodig hebben.

Andere psychische problemen

Er is een aanzienlijke overlap tussen problemen die verband houden met posttraumatische stress en depressie. Deze psychische klachten worden dus vaak samen gezien. Bij vluchtelingen uit zich dit in lethargie, gebrek aan energie en negatieve of zelfs suïcidale gedachten en acties. Als vluchtelingen suïcidaal worden, heeft dat vaak te maken met het feit dat ze geen perspectief hebben – mogelijk omdat hun asielaanvraag is afgewezen.

Soms nemen vluchtelingen hun toevlucht tot middelenmisbruik: alcohol, softdrugs of andere medicijnen. Dit kan hen helpen om traumatische herinneringen of gevoelens van schaamte te vermijden en om verhoogde prikkelbaarheid te verminderen, al is het maar voor een tijdje. Maar ze lopen duidelijk het risico op verslaving.

Verlies van iets of iemand, en de rouw die daarmee gepaard gaat, is wat we allemaal op een gegeven moment onder ogen moeten zien. Over de hele wereld gaat rouw gepaard met rituelen, zogenaamde overgangsrutuelen. Rituelen worden vooral gekenmerkt door de steun die ze geven aan individuen en

de gemeenschap terwijl ze grote veranderingen in het leven doormaken. Mensen kunnen zich lange tijd verstoord voelen als rituelen of ceremonies niet of niet op de juiste manier worden uitgevoerd.

De meeste vluchtelingen worden geconfronteerd met veel verlies. Ze hebben geliefden, bezittingen en status verloren, evenals symbolische handelingen die hen bekend waren en een context om samen rituelen te beoefenen. Het verwerken van verlies kan moeilijker zijn als er een gebrek is aan zinvolle culturele, religieuze, sociale of specifieke groepscontext (Smid, 2020). Het kan mensen depressief, boos en angstig maken, wat agressieve gevoelens en gedrag kan vergroten.

Wie rouwt, kan gevoelens van somberheid, psychische afwezigheid, opdringerige gedachten, schuldgevoelens, twijfels of hij de regie over zijn leven kan nemen en zelfs hallucinaties ervaren, stelt de Nederlandse psycholoog Van Hest in een artikel over rouw onder vluchtelingen (2012). Hij voegt eraan toe dat ceremonies tijdens de behandeling nuttig kunnen zijn voor het verwerken van verdriet.

Gedrag gezien vanuit een intercultureel en trauma-geïnformeerd perspectief

Hyperarousal komt voor bij veel niet-begeleide kinderen, vooral tijdens hun vroege dagen in Europa. Het manifesteert zich in geagiteerd gedrag, veroorzaakt door chronische stress en getriggerd trauma. Dit gedrag kan ook leiden tot agressie, omdat iemand in een staat van hyperarousal reageert op gevaar – of waargenomen gevaar – door te vechten, te vluchten of actief te bevriezen. De vechtreactie kan leiden tot risicovolle en onveilige situaties en tot escalaties, vanwege de reacties die het bij anderen oproept.

Cultuurverschillen spelen een belangrijke rol bij de perceptie en herkenning van agressie. Hofstede et al. (2016), bespraken de dimensies van mannelijkheid en vrouwelijkheid met betrekking tot de mate waarin traditioneel mannelijke en vrouwelijke eigenschappen worden gewaardeerd in een samenleving. Traditioneel zijn gewaardeerde mannelijke eigenschappen assertiviteit, ambitie en concurrentievermogen. Gewaardeerde vrouwelijke eigenschappen omvatten bescheidenheid, ondersteuning en solidariteit. Stoer zijn, vechten en agressie worden beschouwd als mannelijke waarden. Niet-begeleide kinderen komen over het algemeen uit mannelijke samenlevingen. Ze hebben geleerd dat vechten en agressie bij jongens en mannen wordt gewaardeerd, of op zijn minst geaccepteerd, terwijl dit in veel westerse samenlevingen wordt afgewezen en vrouwelijke eigenschappen worden gewaardeerd. Hofstede et al. (2016) bestempelden deze Europese samenlevingen als zeer vrouwelijk, met Zweden als eerste op de lijst. Binnen bepaalde sociale contexten kunnen verschillende normen gelden, zoals groepen voetbalsupporters die waarde hechten aan vechten, agressief gedrag en stoer zijn, maar dit soort gedrag wordt in veel westerse samenlevingen over het algemeen afgewezen.

Niet-begeleide kinderen hebben vaak veel geweld en onveiligheid ervaren tijdens de vlucht, en vaak ook daarvoor. Dit speelt ook een rol in hun gedrag. Goed kunnen vechten en agressief zijn kan een doel dienen; het helpt je overleven en om vrouwelijke familieleden beschermen. Het kan dus heel nuttig en gepast gedrag zijn in bedreigende situaties.

Tijdens het overplaatsingen tussen centra, of hun vroege dagen bij de asielopvang, ervaren niet-begeleide kinderen vaak veel onzekerheid. Hoewel veel landen proberen het aantal keren dat kinderen tussen centra worden verplaatst tot een minimum te beperken, komen deze overdrachten nog steeds vaak voor. Hierdoor ontbreekt het aan stabiliteit in de eerste periode na hun aankomst en tijdens de rest van hun verblijf. In veel gevallen zijn ze nog 'op de vlucht', in 'vluchtmodus'. Ze willen gewoon verder reizen en hebben nog geen vertrouwen in hun mentoren. De toekomst is ook nog vol onzekerheid – zal de doorreis voor hen goed uitpakken, of de asielprocedure en gezinshereniging? Jongeren kun-

nen door de stress en het trauma agressie vertonen naar andere vluchtelingen en hun mentoren. Dit is met name het geval in een opvangomgeving waar problemen met de controle de boventoon kunnen voeren, en waar weinig ruimte is voor menselijk contact en oprechte interesse, zoals bij grootschalige opvang. Agressie zie je daardoor minder bij kleinschalige opvang en gezinnen. In Denemarken is het opleiden van personeel in methoden die weinig spanning opwekken nuttig gebleken om conflicten te voorkomen.

Het is begrijpelijk dat agressief gedrag en escalaties van geweld bij de opvang leiden tot pogingen om de situaties onder controle te houden. De gebruikelijke aanpak is het nemen van corrigerende maatregelen. Dit zijn straffen zoals het intrekken van privileges en soms een time-out of tijdelijke overplaatsing. Deze aanpak, het corrigeren van ongewenst gedrag (en het belonen van gewenst gedrag) is een methode die tegenwoordig veel wordt gebruikt in westerse jeugdzorg- en opvoedingsprogramma's. Voorbeelden zijn enerzijds beloningssystemen met stickers en anderzijds plaatsen voor time-outs en afkoeling van boosheid, of het consequent negeren van ongewenst gedrag. De strategie is gebaseerd op de principes van operante conditionering, onderdeel van een leertheorie gebaseerd op behaviorisme. Uitgangspunt is dat al het gedrag wordt aangeleerd (geconditioneerd) in interactie met de omgeving.

Er moet ook rekening mee worden gehouden dat niet-begeleide kinderen vaak niet begrijpen wat voor soort straffen in de westerse samenleving worden gegeven, zoals privileges die worden ingetrokken, een time-out of het moeten verontschuldigen. Verschillende principes van opvoeden en gedragsbeïnvloeding zijn van toepassing in de culturen waar de meeste niet-begeleide kinderen vandaan komen. In die samenlevingen wordt ongewenst gedrag bestraft, en hoe meer het gedrag de familie-eer aantast, hoe zwaarder de straf. Ook gedrag dat geen invloed heeft op de familie-eer kan ongestraft blijven. Gewenst gedrag wordt genegeerd omdat dat is wat er verwacht wordt. Een jongere weet dus dat hij zich goed gedraagt als hij niet gestraft wordt. Dit is anders dan gebruikelijk is in de westerse opvoeding, waar gewenst gedrag wordt gestimuleerd volgens de principes van operante conditionering.

De ervaring uit het verleden leert dat het herkennen van de oorzaak van het 'ongepaste' gedrag van een niet-begeleid kind nuttig kan zijn. Gaat het om gedrag dat voortkomt uit traumatriggers en/of een hoog stressniveau, misschien hyperarousal, of is het vooral aangeleerd overlevingsgedrag door onzekerheid of om iets voor elkaar te krijgen? Met andere woorden, waar komt het gedrag vandaan?

Als het ongepaste gedrag voortkomt uit hyperarousal of traumatriggers, heeft het weinig zin om een straf op te leggen. Het gedrag komt immers voort uit een reflex. Het begrijpen en erkennen van de intensiteit van de emoties biedt een goede gelegenheid om contact te maken met het kind. Van daaruit kan het kind op zoek gaan naar manieren om dit soort gewelddadige uitbarstingen te zien aankomen, bijvoorbeeld door oplopende spanning en triggers te herkennen. Het kind kan dan op een cognitieve manier leren anticiperen op de escalatie door op tijd uit de situatie te komen. Ontspanningsoefeningen kunnen ook de toenemende spanning verminderen. Het kan nuttig zijn om samen met het kind erachter te komen wat hen vroeger hielp ontspannen, of wat hun familie deed als ze gestrest waren. Op deze manier krijgt het kind grip op zijn situatie, een gevoel van controle. Behandeling voor de traumasymptomen is natuurlijk ook belangrijk als ze na verloop van tijd niet afnemen of zelfs erger worden.

Overlevingsgedrag is meestal aangeleerd, om iets te bereiken. Samen met het kind en, indien mogelijk, zijn familie, kunt u op zoek gaan naar corrigerende maatregelen die duidelijk zijn voor het kind en helpen om het ongewenste gedrag te veranderen.

Reflecteren op het 'verkeerde' gedrag om iemand te leren zich anders te gedragen is ook in de westerse cultuur gebruikelijk. Een jongere moet begrijpen waarom het gedrag verkeerd is en zich verontschuldigen. Dit is een interessant en vaak onderschat verschil tussen een 'schuld'-cultuur en een 'schaamtecultuur'.

Ten slotte moeten professionals de tijd nemen om het kind te leren kennen, om te investeren in de relatie. Kennis over het effect van trauma en cultuur is relevant, maar zoals altijd is de juiste reactie op problematisch gedrag afhankelijk van het individuele kind en zijn behoeften.

3.7 De ontwikkelingsfase: professionele taken en uitdagingen

Alertheid op het risico van kindermishandeling

Er zijn verschillende tekenen die kunnen wijzen op kindermishandeling. De volgende situaties moeten door de professional worden gezien als waarschuwingssignalen dat er iets mis kan zijn:

- Oudere kinderen corrigeren (soms overmatig) het gedrag van jongere kinderen (ouders imiteren).
- Aanvragen voor paspoorten of reisvergunningen voor meisjes uit risicogroepen (voor vrouwelijke genitale verminking (VGV), eengerelateerd geweld, gedwongen huwelijken).
- Vakanties naar landen waar VGV vaak voorkomt.
- De opvangfamilie toont weinig of geen interesse in het kind maar heeft veel eisen.
- Het kind heeft ineens dure spullen (telefoon/kleding).
- Tekenen dat het kind de familie-eer heeft geschaad, met wat het opvanggezin 'zeer onfatsoenlijk gedrag' noemt.
- Regelmatig afwezig zijn van school.
- Ongelijke positie van het kind ten opzichte van andere kinderen in het gezin.

Risico's op uitval

Een van de meest voorkomende redenen voor uitval bij uitplaatsing van kinderen in reguliere pleegzorg, is het dagelijkse conflict tussen het pleegkind en de pleegouders (Oort, 2010).

Nidos is niet tot de conclusie gekomen dat dagelijkse conflicten uitval veroorzaken. Wat echter wel een bron van conflict kan zijn, is de mate van vrijheid die adolescenten willen en krijgen. Dit kan een specifieke rol spelen in een familie-netwerk gezin. Deze families voelen zich verantwoordelijk voor het beschermen van de 'eer' van het kind en hun biologische familie, waardoor ze minder vrijheid hebben dan het kind acceptabel vindt.

Vroege gevallen van uitval worden veroorzaakt door het ontbreken van een goede match tussen het kind en het opvanggezin, verkeerde verwachtingen (soms veroorzaakt door culturele verschillen) en de biologische familie van het kind die de plaatsing niet ondersteunt.

Levensgebeurtenissen in het opvanggezin kunnen ook de balans tussen de draagkracht en de draaglast van het opvanggezin schaden. Gebeurtenissen zoals het overlijden van een familielid, de komst van een nieuw familielid, bezorgdheid over de financiële situatie, werkloosheid, echtscheiding, ziekte of het niet-begeleide kind dat geen verblijfsvergunning krijgt.

Om uitval te voorkomen, is het belangrijk om:

- Het gezin en het kind de tijd te geven om goed kennis te maken en te kijken of het een goede match is.
- De tijd te nemen om de verwachtingen van het kind en het opvanggezin te bespreken.
- De biologische familie van het kind bij de plaatsing te betrekken en hun 'toestemming' te vragen.
- De plaatsing na een korte periode te evalueren en deze te beëindigen als het een mismatch is of als er verschillen in verwachtingen zijn.
- Alert te zijn op gedrag van het kind dat de familie-eer zou kunnen schaden en dit te bespreken.
- De balans in de gaten te houden tussen de kracht van het opvanggezin en de last voor het gezin en de impact van nieuwe levensgebeurtenissen hierop.
- Te investeren in een goede relatie, zodat familie zich vrij voelt om de moeilijkere dingen te delen in de opvang en begeleiding van het kind.
- De factoren in de gaten te houden die van invloed zijn op de balans tussen het draagvermogen en de draaglast van het opvanggezin.

3.8 Ontwikkeling - Tools en vaardigheden

Handout good practice interview

Op basis van waarderende onderzoekstechnieken richten de goede praktijken zich op positieve elementen, groot en klein, om te versterken en op voort te bouwen.

Voorbeeldvragen

Aansporingsvragen (om de focus van het gesprek te starten en te bepalen)

1. Kun je me vertellen over een zaak waar je trots op bent?
2. Wat heb je gedaan waar je tevreden over bent?
3. Wat heeft je daarbij geholpen?

Aanvullende vragen (om de gebeurtenissen te concretiseren en te verduidelijken)

1. Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?
2. Wat heb je nog meer gedaan. En wat nog meer? En wat nog meer?
3. Wat was een belangrijk moment toen je voelde 'nu gebeurt er iets goeds'?
4. Wat heb je precies gedaan?
5. Hoe ben je op dat goede idee gekomen?
6. Wat konden de betrokkenen zeggen dat goed ging?
7. Wie waren er nog meer bij betrokken? Hoe heeft dat bijgedragen aan het vergroten van het succes?
8. Wat zal.. (jongere, pleegouders, jeugdbeschermer, leidinggevende of iemand anders betrokken) zeggen dat je hebt bijgedragen aan het behalen van deze uitkomsten?
9. Wat deed je merken dat wat je deed werkt?
10. Welke goede dingen zie je die nu anders zijn?
11. Welke woorden/taal heb je gebruikt?

Reflecteervragen (wat haal je uit deze situatie?)

1. Als je terugkijkt, wat is dan het belangrijkste dat je hebt geleerd?
2. Waar ben je het meest trots op?
3. Op een schaal van 0 – 10, waarbij 0 is: dit is mijn slechtste poging ooit en 10: het is het beste wat ik kan doen, hoe beoordeel je dit werkstuk?
4. Hoe was het voor jou om er zo over te praten?

3.9 Integratie vanuit het perspectief van kind & gezin

Integratie en inclusie

Niet-begeleide kinderen met een verblijfsvergunning richten zich op integratie. Er moet dus zo snel mogelijk worden gestart met de integratie van een kind tijdens de begeleiding.

Maar het is voor een nieuwkomer niet altijd gemakkelijk om sociaal contact te leggen en te onderhouden met mensen, met name kinderen van hun leeftijd, die in Nederland zijn geboren en getogen. School is normaal gesproken een belangrijke plek om mensen te ontmoeten, maar tijdens hun vroege dagen in het land gaan ongebeleide kinderen over het algemeen naar speciale scholen die zich richten op het leren van de nieuwe taal. Aangezien lokale kinderen niet naar deze scholen gaan, is dit niet bevorderlijk voor het leren van de taal, noch voor hun integratie.

Naast plaatsen van onderwijs, werk en sociale activiteiten bieden goede mogelijkheden voor sociale verbinding. Maar in het begin vergt dat niet alleen de nodige middelen, maar ook sociale aanpassing. Meedoen – en voldoen aan de nog onbekende informele regels van bijvoorbeeld een bedrijf of een voetbalclub – vraagt om enige aanpassing en begeleiding. Anders leidt het al snel tot teleurstelling omdat het “gewoon niet lukt”.

Een mentor vertelde over het meenemen van een aantal kinderen naar een voetbalclub en ze daar voor te stellen. De jongens werden welkom geheten, maar het werd geen succes. Hoewel ze veel voetballen, en heel graag lid wilden worden van een club, hadden de jongens nog nooit in een team op een veld met een scheidsrechter gespeeld. Ze speelden op een heel andere manier en begrepen niet alle regels. Dat maakte hen erg onzeker. Ze wisten ook niet hoe ze zich sociaal moesten gedragen, in de kleedkamer of onder de douche. Ze gingen dus niet meer. Dit toont het belang aan van goed geïnformeerd worden, veel ‘voor de hand liggende’ gewoontes moeten worden uitgelegd aan de jongeren. En vraag ze naar hun ervaringen en gewoontes door bijvoorbeeld met leeftijdsgenoten te voetballen.

Er zijn enkele goede voorbeelden van hun sociale omgeving (bijvoorbeeld burens) waarbij niet-begeleide kinderen betrokken zijn bij buurtactiviteiten, zoals barbecues, samen koffiedrinken, sportactiviteiten, klussen. Dat waarden de kinderen enorm. En in sommige landen zijn er buddyprojecten die jonge vluchtelingen in staat stellen om in contact te komen met lokale families en/of leeftijdsgenoten.

De ervaring leert dat kinderen met een verblijfsvergunning, ondanks de aanvankelijke opluchting dat ze geslaagd zijn, ook te maken hebben met rouw en verlies. Na vele ontberingen en traumatische ervaringen is de vlucht plotseling tot een einde gekomen. Soms leidt dit tot grote psychische problemen en ervaart de jongere een leegte. Bijvoorbeeld dat het nooit echt hun keuze was om in dit nieuwe land te wonen. Hun vlucht was vooral omdat ze weg wilden uit een onveilige situatie, gericht op overleven maar nog niet op een toekomst. Het opbouwen van een leven in een nieuw vreemd land kan erg ingewikkeld, vervreemdend en eenzaam zijn, vooral als dit zonder familie moet gebeuren. Als een verzoek om gezinshereniging is afgewezen, of het gezin besluit niet te komen of niet over de middelen beschikt – financieel of anderszins – om dit te doen.

Net als andere migranten moeten vluchtelingen zich aanpassen aan hun nieuwe omgeving. Wanneer mensen lange tijd geconfronteerd worden met een andere cultuur, passen ze zich wel aan. De manier waarop ze naar de wereld kijken verandert, en sommige normen en waarden veranderen ook. In het eerder aangehaalde onderzoek van Sleijpen (2017) worden de acculturatiestrategieën van

jonge vluchtelingen genoemd als een van de bronnen van veerkracht. Deze strategieën omvatten het verbinden met je eigen culturele achtergrond, evenals het aanpassen aan een nieuwe levensstijl. De jonge vluchtelingen vonden dat aanpassing aan de nieuwe cultuur zonder hun eigen cultuur te vergeten het meest wenselijk was.

Waarom dit belangrijk is, wordt geïllustreerd door het volgende voorbeeld uit Oostenrijk, waar een voormalig onbegeleid kind uit Afghanistan zijn familie in Iran was gaan bezoeken. Hij was toen 19 jaar oud en was al sinds zijn 15e in Oostenrijk waar hij nu een verblijfsvergunning had. In Iran schaamde zijn familie zich na de aanvankelijke vreugde van de hereniging na zoveel jaren voor het verwesterde gedrag van de jongen. Daarom namen ze hem niet mee naar bijeenkomsten of feesten. Hij moest dus bijna de hele tijd thuisblijven. Uit verveling nam hij een taxi om het centrum van Teheran te verkennen. Toen hij uit de taxi stapte, gaf hij de taxichauffeur een fooi, zoals gebruikelijk is in Wenen. De chauffeur was erg in de war omdat er geen traditie is van fooien in Iran, vooral wanneer de persoon die de tip geeft een jonge Afghaanse Hazara-jongen is.

Integratie

Volgens Berry, professor emeritus van de afdeling Psychologie aan de Queen's University in Kingston, Canada, en een expert op het gebied van acculturatiepsychologie (1990), wordt deze strategie - integratie - over het algemeen gezien als de meest veelbelovende acculturatiestrategie voor het sociale welzijn van een migrant. Berry onderscheidt verschillende migratiestrategieën om zich aan te passen aan een andere cultuur: integratie, assimilatie, segregatie en marginalisering. Integratie betekent in deze context dat je je aanpast aan de nieuwe omgeving, de dominante cultuur, met behoud van je eigen cultuur.

Assimilatie houdt in dat men zich aanpast aan een dominante cultuur, zonder behoud van de eigen cultuur. In segregatie en marginalisering is er geen aanpassing aan de dominante cultuur.

In de wereld van vandaag wordt integratie vooral begrepen als de nieuwkomer die zich aanpast, zonder dat dit gepaard gaat met behoud van de eigen cultuur. Zo zijn er verplichte inburgeringsprogramma's voor nieuwkomers waarin zij de nieuwe taal moeten leren en op de hoogte moeten zijn van de belangrijkste normen en waarden. In verschillende Europese landen is er zelfs enige vijandigheid tegenover de nieuwkomer, de buitenlander. Een aanbod van segregatie in plaats van integratie. De nadruk in Europa verschuift dus steeds meer naar assimilatie, aanpassing aan de dominante cultuur. Behoud van je eigen cultuur wordt niet als positief bestempeld en segregatie en marginalisering worden steeds vaker gezien. De nieuwkomers worden niet opgenomen in de samenleving en wonen vooral in hun eigen gemeenschap. Aan de andere kant is er in de westerse wereld een maatschappelijke trend naar inclusie van nieuwkomers.

Inclusie

Inclusie kan worden omschreven als een samenleving die nieuwkomers omvat en hun verschillen accepteert, die ook zullen veranderen door interactie. Als er sprake is van sociale inclusie, is het niet zozeer de nieuwkomer die acteert, die 'moet' integreren, maar de samenleving, die nieuwkomers meeneemt en het mogelijk maakt voor nieuwkomers om deel te nemen.

Inclusie is nu een veel gebruikt concept om geestelijk en lichamelijk gehandicapten in staat te stellen deel te nemen aan de samenleving. Door ze mee te nemen in de samenleving ontstaat interactie die voor beide partijen van toegevoegde waarde is. Inclusief onderwijs is onderwijs waarin kinderen met een beperking samen met kinderen zonder beperking in de klas zitten. De interactie tussen de kinder-

en is verrijkend voor iedereen. Kinderen met een handicap profiteren van deze omgeving in cognitieve en sociale zin, en kinderen zonder handicap leren waarden zoals respect, tolerantie, empathie en verantwoordelijkheid. Ze raken ook vertrouwd met het principe dat niemand wordt uitgesloten. UNICEF stelt dat inclusieve systemen de unieke bijdragen waarderen die studenten van alle achtergronden aan de klas leveren en diverse groepen naast elkaar laten groeien, in het voordeel van iedereen (UNICEF, n.d.).

Een samenleving met nieuwkomers biedt een grote kans op positieve integratie. Een goed voorbeeld hiervan is waar jongeren met een verblijfsvergunning de kans krijgen om samen met studenten of jongvolwassenen in een wooncomplex te wonen. Een andere is dat grote bedrijven banen beschikbaar stellen voor jonge vluchtelingen. Deze jongeren spreken de taal nog niet goed genoeg om volgens de normale procedures te werken, maar ze krijgen wel een kans. Veel sportclubs staan ook open voor nieuwkomers. Dit alles kan de nodige begeleiding vereisen om succesvol te zijn, zoals reeds vermeld, maar dit zijn positieve initiatieven in samenlevingen gericht op de inclusie van nieuwkomers.

3.10 Professionele taken en uitdagingen in de integratiefase

In de integratiefase moet de jongere een netwerk opbouwen, zijn rol in de samenleving voorbereiden en zijn eigen unieke manier vinden om verleden en toekomst te verbinden en culturele achtergrond te integreren met nieuwe culturele waarden. Het hangt van de jongere af wat de taken van de professional zijn. Soms moet de professional jongeren stimuleren om initiatief te nemen of sociale relaties op te bouwen. Intercultureel leren in gemengde groepen met inheemse jongeren is een zeer ondersteunende manier voor een jongere om te werken aan de ontwikkelingstaken die gepaard gaan met volwassen worden. Met betrekking tot het leven in een pleeggezin is het de bedoeling om een situatie te creëren waarin jongeren zich verbonden kunnen voelen met familie/rolmodellen uit hun cultuur van herkomst én met het leren van vrienden/pleeggezin/rolmodellen uit de Nederlandse cultuur. De professional moet bewust zijn om deze kansen te stimuleren en te creëren en de verbinding tussen de verschillende contexten van de jongere te ondersteunen.

In deze fase kan spanning tussen het biologische gezin en het pleeggezin plaatsvinden. Als sociaal werker kun je bruggen bouwen om het pleeggezin en de jongere te ondersteunen in hun proces en de verbinding met het biologische gezin te behouden.

Over het algemeen richt je je als professional op de volgende onderwerpen in de integratiefase:

- Samenwerking met andere professionals: verschillende rollen en verantwoordelijkheden
- Het organiseren van een ondersteunend netwerk (niet-professioneel) om het gezin/de jongere bij te staan in zijn integratieproces.
- Samen met de jongere een plan maken over zijn toekomstperspectief en integratiebehoeften en -wensen, inclusief het opbouwen van kansen/ vaardigheden/ rolmodellen
- Balanceren tussen de behoeften en wensen biologische familie/ pleegzorgfamilie/ en de behoeften en wensen van de jongeren (inclusief experimenteel gedrag dat normaal is volgens de leeftijd (15-18)

Professioneel welzijn

De ondersteuning van de professional is van groot belang. Het stelt ze in staat om bijvoorbeeld door middel van begeleiding om te kunnen reflecteren op eigen (re)acties, gevoelens, het herkennen van valkuilen en daarmee omgaan.

Voor professionals is het belangrijk om goed voor jezelf te zorgen bij het zorgen voor anderen, om symptomen van compassiemoeheid en burn-out te voorkomen. Compassiemoeheid is de uitputting die een professional voelt door te getuigen van het lijden van degenen voor wie we zorgen. Het is een

cumulatieve ervaring die na verloop van tijd ook kan leiden tot een burn-out. Het is een combinatie van fysieke, emotionele en spirituele uitputting in verband met de zorg voor patiënten in aanzienlijke emotionele pijn en fysieke nood” Vooral nu, tijdens de COVID-pandemie, is het vooral belangrijk om je bewust te zijn van de persoonlijke en professionele tekenen die kunnen wijzen op compassiemoeheid:

Persoonlijk

- **Fysiek:** Snelle pols/ademhaling, hoofdpijn, verminderd immuunsysteem, vermoeidheid, pijn.
- **Emotioneel:** Gevoelens van machteloosheid, gevoelloosheid, angst, schuld, angst, woede, uitputting, overgevoeligheid, verdriet, hulpeloosheid. De verhalen die een professional hoort en de traumatische impact die het heeft op de jongeren kan secundaire traumatisering veroorzaken.
- **Gedrag:** Prikkelbaarheid, slaap en eetlustveranderingen, geïsoleerd van vrienden en familie, ongeduld, nachtmerries, hypervigilantie, humeurig, snel geschrokken of bang.

Beroeps gerelateerd

- **Prestaties:** Afname van kwaliteit/kwantiteit van het werk, lage motivatie, taakvermijding of overactiviteit, te hard werken, perfectionistische normen stellen, moeite met aandacht, vergeetachtigheid.
- **Moraal:** Afname van vertrouwen, afname van interesse, negatieve houding, apathie, ontevredenheid, demoralisatie, zich ondergewaardeerd en niet gewaardeerd voelen, losgekoppeld, verminderd mededogen.
- **Relatieel:** Afstandelijk/teruggetrokken van collega's, slechte communicatie, conflict, ongeduld, intolerantie voor anderen, het gevoel de “enige te zijn die het werk kan doen”.
- **Gedrag:** Afspraken missen, telefoontjes vermijden, niet reageren op berichten, overwerk, uitputting, onverantwoordelijkheid, slechte opvolging.

Een beschermende factor bij het voorkomen van compassieondersteuning is het organiseren van peer support van collega's.

Peer support door je collega's heeft ook andere voordelen:

- Verbetering van de kwaliteit van het werk
- Ervaringen delen en van elkaar leren
- De gelijkheid op het werk verbeteren
- Om “burn-out” te voorkomen
- Om geïnspireerd en gemotiveerd te blijven

Intervisie

Een effectieve vorm van aandacht voor professionele en persoonlijke gezondheid in het werk is intervisie.

Beschrijving Intervisie **(uit: moduleboek Begeleiding VO begeleiding en coaching Hoge School Amsterdam)**

- Intervisie ontstaat wanneer meerdere mensen op een bepaald moment de behoefte voelen om gericht (weer) te leren over werk, en zij zo'n leerproces met elkaar willen ingaan; iedereen doet mee aan intervisie om te leren en zichzelf te begeleiden.
- De frequentie van de vergaderingen is volgens een afgesproken regelmaat.
- Het aantal bijeenkomsten wordt vooraf afgesproken.
- Het aantal deelnemers is 5 tot 6.
- Er moet een intervisiecontract worden afgesloten waarin onder andere wordt afgesproken of er gewerkt wordt op basis van eigen inbreng of thema's.

-
- De input is gekoppeld aan de werksituatie.
 - Er moet altijd overeenstemming zijn over de vorm en het tijdschema van elke vergadering.
 - De werkwijze kan per vergadering verschillen, bijvoorbeeld incidentmethode, discussie, etc.
 - Aangezien het proces ook zal worden gebruikt, wordt aanbevolen om met dezelfde groep te beginnen en te eindigen.
 - Intervisie is makkelijker als mensen hetzelfde werk doen.
 - Deelnemers met hetzelfde soort werk maar werkzaam bij verschillende instellingen kunnen een intervisiegroep vormen.

Uitgangspunten Intervisie

- Intervisie is een vertrouwelijk samenwerkingsproces tussen 5 tot 7 personen.
- Intervisie schept voorwaarden voor het bereiken van gerichte peer support in het werk door middel van intervisiemethoden.
- Intervisie leidt tot reflectie en verdere professionalisering.
- De intervisiebijeenkomsten vinden regelmatig plaats.
- Intervisie streeft ernaar om zo goed en professioneel mogelijk te functioneren met zoveel mogelijk plezier

Supervisie

Een andere vorm van peer support is het deelnemen aan supervisiesessies: één-op-één sessies tussen professional en zijn/haar professionele senior. Het versterkt de diepgang en kwaliteit van de praktijk. Toezicht is niet (zomaar) deskundig advies. De begeleider staat de behandelaars bij en denkt met hen mee in de casussen. De rol van de supervisor is om de supervisor te helpen zich bewust te worden en te verduidelijken haar of zijn sterke punten en bestaande manieren om ermee om te gaan en vervolgens de persoon te helpen deze sterke punten uit te bouwen. Bij het identificeren van de vaardigheden, sterke punten en middelen van de supervisor, neemt de supervisor de rol van een nieuwsgierige onderzoeker op zich.

Enkele functies van toezicht

- De verbetering van professionele vaardigheden en het gebruik van werkmethodologie.
- Reflectie door feedback op inhoud en werkproces.
- De verbetering van morele en werktevredenheid.
- Verbeter de planning en het gebruik van persoonlijke en professionele middelen.
- Helpt professional om de cliënt beter te begrijpen, bewuster te worden van de eigen reacties en reacties op de cliënt.

3.11 Tool

Handout plan van actie Zweden

HOE IS 'T?

School

Ik in de maatschappij

Thuis

Gezondheid en welzijn

Naam

Datum

HOE IS 'T ?

Taal en studies

Ik in de maatschappij

Mijn thuis

Werk

Gezondheid en welzijn

Naam

Datum

HOE IS 'T?

HANDLEIDING-
KINDEN/JONGEREN

Hoe is 't? is een hulpmiddel voor zowel de kinderen als jongeren die we ontmoeten en voor degenen die hen ondersteunen. Het doel is om een gemeenschappelijk startpunt te creëren rond behoeften, dromen/doelen, uitdagingen en kansen – en het zo mogelijk te maken om naar dezelfde doelen te navigeren en het gebied te identificeren waar het proces moet beginnen. De tool maakt het ook mogelijk om een werkwijze te creëren, door te identificeren wat goed werkt en dat te versterken. Met Hoe is 't? maken we een baseline (1-5 smileys) die aan het einde van het proces kan worden vergeleken met de resultaten. De tool kan bij verschillende gelegenheden worden gebruikt als ondersteuning voor gesprekken en om vooruitgang zichtbaar te maken. Gebruik/pas de voorbeeldvragen aan op basis van het kind/de jongere. Soms is het makkelijker om een tekening of collage te maken in plaats van te schrijven.

Naam

Datum

School

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Wat is je situatie op school?
 - Ga je graag naar school?
 - Welke ondersteuning krijg je, gerelateerd aan school?
 - Wat zijn je ideeën over school en je toekomst (werk)?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Ik in de maatschappij

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Ken je iemand in deze stad/dorp?
 - Bent je lid van een club of organisatie?
 - Als je vragen hebt over wonen in dit land, weet je dan bij wie je moet zijn?
 - Heb je het gevoel dat je de kans hebt om je eigen leven te veranderen?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Gezondheid en welzijn

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Gezondheid gaat over hoe je je voelt qua lichaam en je geest. Als je op deze manier over gezondheid denkt, hoe gaat het dan met je? En (eventueel): hoe gaat het dan met je familie?
 - Hoe is je relatie met anderen? (Familie & vrienden)
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Thuis

- Voorbeeld vragen om te bespreken (aangepast voor het kind/ de jongere):
- Hoe is je woonsituatie?
 - Wat vind je van de sfeer & inrichting van het huis?
 - Wat waardeer je het meest aan de buurt waar je woont?
 - Hoe veilig is de buurt waar je woont?
 - Welke mogelijkheden zijn er om leuke dingen te doen in de buurt waar je woont?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

HOE IS 'T?

HANDLEIDING- VOLWASSENEN &
OPVANG OUDERS

Hoe is het? is een hulpmiddel voor zowel de gezinnen die we ontmoeten als voor degenen die werken om hen te ondersteunen. Het doel is om een gemeenschappelijk startpunt te creëren rond behoeften, dromen/doelen, uitdagingen en kansen – en het zo mogelijk te maken om naar dezelfde doelen te navigeren en het gebied te identificeren waar het proces moet beginnen. De tool functioneert ook als onderdeel van de werkwijze, waardoor we kunnen herkennen en versterken wat goed werkt. Met de tool maken we een baseline (1-5) die kan worden vergeleken met de resultaten aan het einde van het proces. De tool helpt zowel de persoon zelf als degenen die hen ondersteunen om behoeften, dromen en uitdagingen scherp te krijgen. Het kan in verschillende situaties worden ingezet om gesprekken te structureren en de begeerte vooruitgang te verduidelijken.

Naam

Datum

Taal en studies

- Voorbeeld vragen:
- Wat is uw situatie met betrekking tot taal en school? Wat betreft eerdere schoolervaring? Welke talen spreekt u? Studies? Studie ondersteuning?
 - Zitten uw kinderen/ uw kind op school/kleuterschool? Hoe ondersteunt u hen?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Ik in de maatschappij

- Voorbeeld vragen:
- Bent u of uw kind/kinderen lid van een club of organisatie?
 - Kent u iemand in deze stad/gebied?
 - Weet u tot wie u zich moet wenden met vragen over wonen in dit land?
 - Voelt u zich veilig in dit land?
 - Hoeveel vertrouwen heeft u in het land waar u nu woont?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Mijn thuis

- Voorbeeld vragen:
- Wat is uw woonsituatie?
 - Wat vindt u van uw huis?
 - Wat vindt u van de buurt?
 - Welke mogelijkheden zijn er voor u en uw kinderen om leuke dingen te doen in de omgeving?
 - Hoe veilig is de buurt waar u woont? Voor uzelf? Voor je kinderen?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Werk

- Voorbeeld vragen:
- Wat is uw werksituatie?
 - Wat voor werk deed u eerder?
 - Wat voor werk zou u willen doen in Zweden?
 - Is het in uw ervaring mogelijk dat uw gezin zichzelf financieel kan onderhouden?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Gezondheid en welzijn

- Voorbeeld vragen:
- Gezondheid en welzijn gaat over lichaam en je geest. Beide aspecten in ogenschouw nemend: hoe gaat het met u en hoe met uw kind/kinderen?
 - Hoe is uw relatie met anderen (vrienden, partner, kind/kinderen)?
 - GROOWW – Goal, Realiteit, Opties, Obstakels, Wil en Weg vooruit.

Module 4

Vorbereiding op autonomie

4.1 Vorbereiding op autonomie vanuit het perspectief van het gezin

In deze fase kan er veel veranderen in de interactie tussen het kind en het opvanggezin, zeker wanneer achttien worden ook betekent dat je het opvanggezin moet verlaten. Dit kan leiden tot het creëren van afstand tussen de jongere en het gezin of juist het tegenovergestelde: erg afhankelijk en aanhankelijk worden. Er moet een nieuw evenwicht gevonden worden tussen de jongere verantwoordelijkheid laten nemen en voor hem zorgen, tussen afstand en nabijheid, in het geven van extra steun of het vertrouwen in de beslissingen van de jongeren. Loslaten en kunnen zeggen dat we goed genoeg werk hebben geleverd in de opvoeding van dit kind, is belangrijk voor de meeste opvanggezinnen. Ze kunnen hier onzeker over zijn, of over de afstand die plotseling ontstaat tussen hen en de jongere, of over conflicten die verband houden met deze fase. Aandacht besteden aan hun gevoelens, emotionele steun bieden en hen praktische informatie geven, evenals psycho-educatie over wat normaal gedrag en interactie is in deze fase, is zeer nuttig voor het gezin

Voor de gezinnen is het belangrijk om overzicht te creëren en te hebben over alle dingen die geregeld/geregeld moeten worden als een jongere achttien wordt, inclusief wie waarvoor verantwoordelijkheid neemt. Om het kind de juiste ondersteuning en positieve stimulatie te kunnen geven om autonoom te worden, is het belangrijk dat het gezin zijn 'steun in het dagelijks leven'-rol behoudt in plaats van te veel bezig te zijn met de 'to do-lijstjes als je 18 bent'. Het is nuttig voor zowel het gezin als de jongere om goed geïnformeerd te zijn over wat er moet gebeuren en de manier waarop dit door wie zal worden gedaan. Wees transparant met de jongere en het gezin over de verschillende rollen, verantwoordelijkheden en verwachtingen. Ondersteun het opbouwen van een netwerk dat hem (en de families) kan ondersteunen in de stappen die komen gaan. Zorg voor korte en directe communicatie- en evaluatiemomenten waarin ruimte is voor de keuzevrijheid van de jongere.

Gemeenschappelijke behoeften voor opvanggezinnen in deze fase:

- Behoefte aan erkenning
- Behoefte aan praktische/emotionele ondersteuning
- Vertrouwen op professionals of ondersteunend netwerk om de jongere te helpen met praktische problemen en dingen die moeten worden georganiseerd ter voorbereiding op autonomie
- Het delen van ervaringen met andere opvanggezinnen met vergelijkbare ervaringen in steungroepen kan zeer nuttig zijn.
- In staat zijn om een vriendelijke plek te bieden om naar terug te komen wanneer de jongere op zichzelf woont

4.2 Voorbereiding op autonomie vanuit het perspectief van het kind

Vooral voor de AMV die kort voor hun achttiende in het Nederland aankomen, kan de voorbereiding op de autonomiefase extra stressvol zijn. Naast dat ze moeten wennen aan een andere cultuur, moeten ze zich voorbereiden op zelfstandig wonen en moeten er tegen die tijd veel praktische regelingen zijn getroffen. Tijdens de workshops die in het IMPACT-project werden georganiseerd, deelden jongeren dat hun meest dringende behoefte was om beter voorbereid te zijn op onafhankelijk worden. Jongeren die al 18 waren geworden, zeiden dat ze, terugkijkend, het gevoel hadden dat ze professionals misten die hen essentiële informatie gaven over wat er moest gebeuren en geregeld moest worden. Belangrijke vragen voor hen zijn: Waar ga ik wonen? Wat wordt mijn inkomen? Bij wie kan ik terecht voor ondersteuning? Met betrekking tot bijvoorbeeld huisvesting, inkomen, verzekeringen etc. Zij gaven aan hoe belangrijk het is om op tijd en op kindvriendelijke manier informatie te krijgen over deze belangrijke onderwerpen, en te weten wie hen kan ondersteunen, niet alleen in de periode voordat ze 18 worden, maar ook daarna.

Gemeenschappelijke behoeften voor AMV in deze fase:

- Omgaan met onzekerheid,
- Steun, geruststelling, ruimte van familie
- Zelfvertrouwen opbouwen, vertrouwen in jezelf tijdens het proces van onafhankelijk worden
- Agency, geïnformeerd en betrokken worden
- Het creëren van een netwerk met positieve contacten
- Het verkrijgen van vaardigheden om informatie te vinden, contact te maken, hulp te vragen
- Kunnen rekenen op ondersteuning van volwassenen, bij voorkeur niet van professionals

4.3 Voorbereiding op de autonomiefase: professionele taken en uitdagingen

De belangrijkste taken en uitdagingen voor professionals in deze fase zijn de volgende:

- Overzicht creëren & praktische info geven voor zowel het opvanggezin als het kind
- Versterken van 'soft skills' van de AMV, zoals: ondersteuning vragen, weten waar je informatie kunt vinden, hoe je een ondersteunend netwerk opbouwt
- Vertrouwen geven en het kind zijn eigen weg laten vinden en hem de steun bieden die hij nodig heeft
- Zorgdragen voor gezinshereniging
- Het opzetten van steungroepen voor zowel gezinnen als de AMV zelf
- Veerkracht & agency blijven even belangrijk

Ondersteun zowel familie als AMV op een oplossingsgerichte manier. Schenk aandacht aan wat er goed gaat, niet alleen voor praktische dingen (bijv. de zorgverzekering die geregeld is) maar ook aan soft skills (bijv. Complimenteren met het feit dat hij zelf de verzekeringsmaatschappij heeft gebeld).

Module 5

Best practices

Deze laatste module beschrijft 3 oefeningen die de laatste dag gebruikt kunnen worden om de deelnemers te helpen de opgedane kennis en vaardigheden in de praktijk te brengen.

5.1 Best practices delen via de worldcafé methode

Om een interessante sessie te verzorgen, kan men 3-4 professionals uitnodigen van een andere organisatie met bepaalde expertise in het begeleiden van AMV. In een korte plenaire sessie (10 minuten) stellen deze professionals zich voor en wat ze doen.

Vervolgens wordt de groep opgesplitst in kleinere groepen. Elke deelnemer introduceert zichzelf kort, diens ervaring met AMV en de professionele context waarin deze werkt. Vervolgens wisselen ze in de kleinere groepen (elke groep bevat één professional van 'buiten') goede praktijken uit over gedeelde onderwerpen. Deze onderwerpen worden opgeschreven op een vel papier en liggen op tafel.

Bijvoorbeeld:

- Verschillen en overeenkomsten in het werken met opvanggezinnen in elke organisatie/context/land
- Hoe vindt de screening van gezinnen plaats in elke organisatie/context/land
- Wie is verantwoordelijk voor het monitoren van de veiligheid?

Deze sessie wordt afgesloten met een korte plenaire samenvatting en terugblik.

5.2 Eerste stappen implementatie van kennis en vaardigheden

Deze oefening is bedoeld om de kennis en vaardigheden die de afgelopen twee dagen zijn opgedaan te implementeren met behulp van een krachtig (creatief) beeld die de intentie van de deelnemers ondersteunt tijdens de implementatie van de opgedane kennis en vaardigheden. Dit kan door middel van tekenen, scrapbooking, mindmapping, het schrijven van een haiku etc.

Aan elke deelnemer wordt gevraagd om kort na te denken over de volgende twee vragen:

- Wat neem je mee uit deze training?
- Waarom is dit belangrijk voor je werk?

Vervolgens kiezen de deelnemers een van de tafels met materialen om de belangrijkste inzichten uit de training uit te drukken in een persoonlijk creatief beeld: een tekening, een mindmap, schrijf een gedicht, een lied etc.

Zo ontstaan er 15 losse 'kunstwerken' die het belangrijkste inzicht of intentie van elke deelnemer weerspiegelen.

5.3 Terugbrengen naar je eigen context

In paren reflecteren de deelnemers de volgende vragen

- Wat wil je bereiken met betrekking tot de opvang van AMV in gezinnen?
- Wie heb je nodig om dit te bereiken?
- Wat wordt je eerste stap?
- Wat helpt je om dit goede idee vast te houden?

Deze vragen ondersteunen deelnemers in het maken van een eigen implementatieplan hoe ze de kennis en vaardigheden in de praktijk kunnen brengen in hun eigen context.

Verwijzingen

Amnesty International. *Cultuurrelativisme (cultuur relativeren)* (n.d.). Geraadpleegd op 22 april 2017, van <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/culturele-rechten-cultuurrelativisme-en-mensenrechten>

Asylkoordination Österreich (n.d.). Presseaussendungen: asylkoordination fordert Maßnahmen und hofft auf Ankündigung im Regierungsprogramm (Persbericht: Asylkoordination roept op tot maatregelen en hoopt te worden aangekondigd in het overheidsprogramma). Geraadpleegd op, 25 juni 2020, van <https://www.asyl.at/de/info/presseaussendungen/hael-ftederkinderfluechtlingeverschwindetspurlos/?s=845>

Axelsson, L., Baarnhielm, S., Dalman, C., & Hollander, A. (2020). Verschillen in het gebruik van psychiatrische zorg tussen niet-begeleide minderjarige vluchtelingen, begeleide minderjarige migranten en in Zweden geboren minderjarigen. *Sociale psychiatrie en psychiatrische epidemiologie*, 55, 1449-1456.

Bagozzi, R., Verbeke, W., & Gavino, J. (2003). Cultuur modereert de zelfregulering van schaamte en de effecten ervan op prestaties: de zaak van verkopers in Nederland en de Filipijnen. *Tijdschrift voor Toegepaste Psychologie*, 88.

Boon, T. (2006). Het beoordelen van de psychische nood en de behoefte aan geestelijke gezondheidszorg van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in Nederland. proefschrift, Universiteit Leiden.

Bean, T., Derluyn, I., Eurelings-Bontekoe, L., Broekaert, E., & Spinhoven, P. (2007). Het vergelijken van psychische nood, traumatische stressreacties en ervaringen van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen met ervaringen van adolescenten vergezeld door ouders. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 195, 288-297.

Bean, T., Eurelings-Bontekoe, E., Mooijaart, A. & Spinhoven, P. (2006). Factoren die verband houden met de behoefte aan geestelijke gezondheidszorg en het gebruik onder niet-begeleide vluchtelingjongeren. *Administratie en beleid in de geestelijke gezondheid*, 33 (3), 342-355.

Bedford, O., & Hwang, K. (2003). Schuld en schaamte in de Chinese cultuur: Een cross-cultureel kader vanuit het perspectief van moraliteit en identiteit. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 33, 127-144.

Berry, J. (1990). Psychologie van acculturatie. Het begrijpen van individuen die zich tussen culturen bewegen. *Toegepaste interculturele psychologie*, 232-253.

Monitoringnetwerk voor grensgeweld, verslag over de Balkanregio (2020, juni). Opgehaald 17 juli 2020, van <https://www.borderviolence.eu/wp-content/uploads/JUNE-REPORT.pdf>

Carlson, B., Cacciatore, J., & Klimek, B. (2012). Een risico- en veerkrachtperspectief voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen. *Maatschappelijk werk*, 57,3, 259-269.

COA, GZA, & GGD GHOR Nederland. (2017, maart). *Gezondheidszorg voor asielzoekers in Nederland*. Geraadpleegd op april 10, 2017, uit <https://www.ggdghorkennisnet.nl/thema/publieke-gezondheidszorg-asielzoekerspga/publicaties/publicatie/16699-factsheet-gezondheidszorg-voor-asielzoekers-in-nederland>

COA. (n.d.). Gezondheidszorg, wonen op een asielzoekerscentrum (Healthcare, living in an asylum seekers centre). Retrieved April 3, 2017, from <https://www.coa.nl/nl/asielopvang/wonen-op-een-asielzoekerscentrum/gezondheidszorg>.

Colucci, E., Minas, H., Guerra, C., & Paxton, G. (2015). In of uit? Barrières en facilitators voor jongeren met een vluchtelingenachtergrond die toegang hebben tot geestelijke gezondheidszorg. *NCBI*, 52 (6), 766-90.

Conant, E. (2015, 19 september). *De overbelaste menselijke migratieroutes van de wereld in 5 Kaarten*. National Geographic. Geraadpleegd op 15 april 2017, van <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150919-data-points-refugeesmigrants-maps-human-migrations-syria-world/>

Hof van Justitie van de Europese Unie. C-648/11, *The Queen, op verzoek van MA e.a. tegen Secretary of State for the Home Department*, 6 juni 2013, ECLI:EU:C:2013:367.

De Anstiss, H. & Ziaian, T. (2010). Hulpzoekende en gevluchte adolescenten in de geestelijke gezondheidszorg: kwalitatieve bevindingen van een mixed-methods onderzoek. *Australische psycholoog* (45), 29-37.

De Ruijter de Wildt, L., Melin, E., Ishola, P., Dolby, P., Murk, J., & Van de Pol, P. (2015). Opvang en wonen in een gezin: overzicht van gezinsopvang voor niet-begeleide minderjarigen in de EU-lidstaten. Nidos.

De Vries, J. (2014). Landen waar homoseksualiteit strafbaar is. *Volkscrant*. Geraadpleegd op 23 maart 2017, van <http://www.volkscrant.nl/buitenland/oeganda-is-de-enige-niet-in-deze-77-landen-ishomoseksualiteit-strafbaar~a3604494/>

DSP-groep Amsterdam, Tilburg University. (2016). Niets is wat het lijkt, Eritrese organisaties en integratie (Nothing is what is seems, Eritrean organisations and integration). Retrieved March 10, 2017, from https://www.dsp-groep.nl/wp-content/uploads/16pverit_Niets_is_wat_het_lijktDSP_2016.pdf

Ehlers, S., & Kuipers, M. (2016). *Methodiek oudergericht pedagogisch adviseren*. SWP Uitgeverij B.V.

Europese Commissie (2020). De gezondheid van migranten. Geraadpleegd op 17 juli 2020, van: https://ec.europa.eu/health/social_determinants/

Europees migratienetwerk (2018, juli). Aanpak van niet-begeleide minderjarigen na vaststelling van de status in de EU plus Noorwegen. Geraadpleegd op 25 juni 2020, van http://emn.ie/files/p_201808090907072018_emn_synthesis_unaccompanied_minors_09.08.2018.pdf

Eurostat. (2020, 28 april). Nieuwsrelease: Asielzoekers die als niet-begeleide minderjarigen worden beschouwd. Geraadpleegd op 1 september 2020, van https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10774034/3-28042020-AP-EN.pdf_/03c694ba-9a9b-1a50-c9f4-29db665221a8

Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Geestelijke gezondheid van ontheemde en vluchtelingenkinderen die worden hervestigd in landen met een hoog inkomen: risico- en beschermende factoren. *Lancet*, 379, 266-282.

Geltman, P. L., Grant-Knight, W., Mehta, S. D., Lloyd-Travaglini, C., Lustig, S., Landgraf, J. M., & Wise, P. H. (2005). De "verloren jongens van Soedan": Functionele en gedragsmatige gezondheid van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen die zich opnieuw in de Verenigde Staten hebben gevestigd. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159 (6), 585-591.

Graham, H. R., Minhas, R. S., & Paxton, G. (2016). Leerproblemen bij kinderen met een vluchtelingenachtergrond: een systematische review. *Kindergeneeskunde*, 137. DOI: <https://doi.org/10.1542/peds.2015-3994>

Groeninck, M., Meurs, P., Geldof, D., Wiewauters, C., Van Acker, K., De Boe, W., & Emmery, K. (2019). *Veerkracht in beweging. Dynamieken van vluchtelinggezinnen versterken*. Maklu.

Hajdukowski-Ahmed, M. (2008). *Een dialogische benadering van identiteit: implicaties voor vluchtelingenvrouwen*. In Hajdukowski-Ahmed, M., Khanlou, N. & Moussa, H., Not born a Refugee Woman (p. 28-53). New York – Oxford: Berghahn Books.

Hermans, D., Raes, F., & Orlemans, H. (2017). *Inleiding tot de gedragstherapie*. Houten: Bohn, Stafleu van Loghum.

Hodes, M., Jagdev, D., Chandra, N. & Cunniff, A. (2008). Risico en veerkracht voor psychische problemen bij niet-begeleide asielzoekende adolescenten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49 (7), 723-732.

Hofstede, G., Hofstede, G.J. & Minkov, M. (2010). *Culturen en organisaties; Software of the Mind Interculturele Samenwerking en Het Belang ervan voor Overleving: 3e editie*. Atheneum uitgever.

Hofstede, G., Hofstede, G.J., & Minkov, M. (2016). *Allemaal Andersdenkenden: Omgaan met cultuurverschillen. (Everybody thinks differently: Dealing with cultural differences)*. Business Contact/ Atlas Contact.

Janssen, J. (2006). *Je eer of je leven, een verkenning van eorzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. Elsevier.

Jarlbj, F., Goosen, S., Derluyn, I., Vitus, K., & Jervelund, S.S. (2018). Wat kunnen we leren van de perspectieven van niet-begeleide vluchtelingenjongeren op geestelijke gezondheidszorg in ballingschap? *European Journal of Pediatrics*, 177 (12), 1767-1774.

Jongeren zonder grenzen (2017). *Welkom in Duitsland: Een gids voor niet-begeleide minderjarigen*. Bundesfachverband onbegeleide minderjarige vluchtelingen e.V. https://b-umf.de/src/wp-content/uploads/2017/12/welcometogermany_english.pdf

Jongedijk, R. (2014). *Levensverhalen en psychotrauma, narratieve exposure therapie in theorie en praktijk*. Stichting Arq Diemen, p/a Uitgeverij Boom.

Kalverboer, M., Zijlstra, E., van Os, C., Zevulun, D., ten Brummelaar, M., & Beltman, D. (2016). Niet-begeleide minderjarigen in Nederland en de zorginstelling waarin zij het beste gedijen. *Maatschappelijk werk kind en gezin*, 1365-2206.

Kerkhof, A., Spijker, B. (2012). Piekeren over zelfdoding; een stapsgewijze methode om minder last te hebben van gedachtes over zelfdoding (Ruminating about suicide; a step-by-step method for reducing suicidal thoughts). Boom Hulpboek.

Kleinman, A. (2005). Cultuur en psychiatrische diagnose en behandeling: wat zijn de noodzakelijke therapeutische vaardigheden? Trimbos-instituut.

Korrelboom, K., & Ten Broeke, E. (2014). Geïntegreerde cognitieve gedragstherapie, handboek voor theorie en praktijk (Integrated cognitive behaviour therapy, manual on theory and practice). Bussum Coutinho.

Kouratovsky, V. (2008). Inwikkeling in het belang van cultuursensitieve diagnostiek en therapie. In Oei, T.I. & Kaiser, L. (2008). *Forensische Psychiatrie onderweg* (pp 371-385). Wolf Legal Uitgevers.

Laban, K., Attia, A., & Hurulean, E. (2010). Veerkracht als uitgangspunt bij diagnostiek en behandeling bij asielzoekers en vluchtelingen. In de Jong and Colijn (red). *Handboek Culturele Psychiatrie en Psychotherapie*.

Lamkaddem, M., Essink-Bot, M., Deville, W., Gerritsen, A., & Stronks, K. (2015). Gezondheidsveranderingen van vluchtelingen uit Afghanistan, Iran en Somalië: de rol van de verblijfsstatus en het ervaren van levensproblemen in het hervestigingsproces. *European journal of public health, 25* (6), 917-922.

Lanslots, E. (2012). Een belevingsonderzoek naar agency bij niet-begeleide buitenlandse minderjarige meisjes. (Research into the experience of agency among unaccompanied female minors). [Master's thesis, Gent University].

Lønning, M. N. (2020). Gelaagde reizen: Ervaringen van gefragmenteerde reizen onder jonge Afghanen in Griekenland en Noorwegen. *Journal of Refugee Studies, 33*, 316-335. DOI: <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa052>

Majumder, P., Vostanis, P., Karim, K., & O'Reilly, M. (2018). Potentiële barrières in de therapeutische relatie bij niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in de geestelijke gezondheidszorg. *Journal Mental Health, 28* (4), 372-378.

Mangrio, E., & Sjögren Forss, K. (2017). Ervaringen van vluchtelingen met gezondheidszorg in het gastland: een verkennende beoordeling. *BMC Health Services Research, 17*, 814 (2017). <https://doi.org/10.1186/s12913-017-2731-0>

De gezondheid van migranten. (n.d.). Europese Commissie. Geraadpleegd op 17 juli 2020, van https://ec.europa.eu/health/social_determinants/migrants_en

Missing Children Europe (2017, 18 januari). *Noem het onvermelde: onzichtbaar zijn er al 10.000 kind-vluchtelingen verdwenen in Europa*. Geraadpleegd op 23 februari 2017, van <http://missingchildreurope.eu/news/Post/1099/Mention-the-unmentioned-Invisible10-000-child-refugees-have-already-disappeared-in-Europe>

Monitoring terugkerende minderjarigen (2014). *The Migrant*, zomer 2014, speciale editie. Hitfoundation.eu Geraadpleegd op 13 april 2017, van https://issuu.com/hitfoundation/docs/summer_2014_migrant_monitoring_retu

Mooren, T., & Bala, J. (2016). Goed ouderschap in moeilijke tijden. Handleiding voor meergezinsgroepen met vluchtelingen. (Good parenting in difficult times. Manual for multiple family groups with refugees) . Pharos.

Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010). Actief overleven in het leven van niet-begeleide minderjarigen: copingstrategieën, veerkracht en de relevantie van religie. *Kind en Gezin Maatschappelijk Werk*, 15(2), 226 – 237.

Ní Raghallaigh, M. (2011). Religie in het leven van alleenreizende minderjarigen: een beschikbare en overtuigende copingbron. *The British Journal of Social Work*, 41(3), 539-556.

Ogden, P., & Minton, K. (2000). Sensomotorische psychotherapie: Een methode voor het verwerken van traumatisch geheugen. *Traumatologie*, 6 (3), 149-173. <https://doi.org/10.1177/15347656000600302>

Oort, F.J. (2010). Het ondersteunen van pleeggezinnen met een hoog risico op ongewenste beëindiging van de plaatsing. Retrieved from <http://goo.gl/zz23dm>

Oppenheim, H., Hornsveld, H., Ten Broeke, E., & De Jongh, A. (2015). Praktijkboek EMDR-deel II, Toepassingen voor nieuwe patiëntengroepen en stoornissen (EMDR-manual part II, applications for new patient groups and disorders). Pearson Amsterdam.

Oxford University Press. (2015). Veerkracht. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford University Press.

Pater, W., Spinder, S., & Berk, M. (2009). Veilig en beschermd, methodiek beschermde opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (Safe and protected, methodology for protected shelter for unaccompanied children). Amsterdam: Pro Education.

Pearson Onderwijs. (2014). Veerkracht. Longman Dictionary of Contemporary English 6. Pearson Longman.

Pharos, (2016). 'Van ver gekomen'; een verkenning naar het welzijn en de gezondheid van Eritrese vluchtelingen (From far away; a review of the health and welfare of Eritrean refugees). June 2016. Pharos.

Pinto, D. (2007). Interculturele communicatie, een stap verder (Intercultural communication, the next step). Bohn Stafleu van Lochem.

Plysier, S. (2003). Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht (Children with a second skin, reception for fleeing children). Garant- Uitgevers.

Posselt, M., McDonald, K., Procter, N., De Crespigny, C., & Galletly, C. (2017). Verbetering van de dienstverlening aan jongeren met een vluchtelingenachtergrond met comorbide problemen op het gebied van geestelijke gezondheid en middelengebruik: de barrières aanpakken. *BMC Volksgezondheid*, (17), 280.

Pulvirenti, M., & Mason, G. (2018). Veerkracht en overleving: Vluchtelingenvrouwen en geweld. *Actuele kwesties in het strafrecht*, 23, 37-52.

Rhmaty, F. (2011). Traumaverwerking met vluchtelingen, een transculturele systeembenadering (Processing trauma with refugees, a transcultural systemic approach). Van Gorcum.

Rijksoverheid. (n.d.). *Nieuw in Nederland; inburgering en integratie van nieuwkomers. (New in the Netherlands; civic integration for newcomers)*. Retrieved March 13, 2017, from <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-in-nederland/inhoud/inburgering-en-integratie-van-nieuwkomers>

Röder, A., & Mühlau, P. (2012). Wat bepaalt het vertrouwen van immigranten in de strafrechtelijke instellingen in Europa? *European Journal of Criminology*, 9, 370-387.

Schippers, M. (2014). Werken met het niet-begeleide kind, een hulpmiddel voor voogden en andere actoren die werken voor het belang van het kind. CONNECT, een door de EU gefinancierd project. Nidos. Geraadpleegd op 13 maart 2017, van http://www.connectproject.eu/PDF/CONNECT-NLD_Tool2.pdf

Schippers, M., Van de Pol, P., De Ruijter de Wildt, L., Thys, K., Krogshøj Larsen, M., Massoumi, Z., & Rozumek, M. (2016). Alternatieve gezinszorg: handleiding voor personeel dat werkt met opvanggezinnen en niet-begeleide kinderen die in opvanggezinnen wonen. Nidos, Utrecht. Geraadpleegd, 13 april 2017, van <http://engi.eu/projects/alfaca/manual/> Schippers, M. (2017). Kinderen gevlucht en alleen. (Kinderen, gevlucht en alleen) . Nidos.

Schippers, M., Bastiaens, F., & Versteegen, T. (2019). Veerkracht Versterken van Vluchtelingenkinderen. De Nidosmethodiek voor interculturele jeugdbescherming. (Versterking van de weerbaarheid van niet-begeleide kinderen, de Nidos-methodiek voor interculturele kinderbescherming). Nidos.

Schoenmaeckers, R., Al-Qasim, T., & Zanzottera, C. (2019). *Reizen van vertrouwen en hoop: Alleenreizende minderjarigen uit Eritrea in Ethiopië en Nederland*. Mobiel Afrika: mensenhandel en de digitale kloof, 3, 425.

Sleijpen, M. (2017). Grenzen overschrijden: Trauma en veerkracht bij jonge vluchtelingen. Een multi-methode studie. Arq, psychotrauma expertgroep.

Smid, G. E. (2020). Een kader van betekenisgeving na verlies. *European Journal of Psychotraumatology*, 11 (1). Doi: 10.1080/20008198.2020.1776563.

Spinder, S., & Van Hout, A. (2008). Jong en Onderweg: Nidosmethodiek voor de begeleiding van ama's (young and in transit: Nidos methodology for guiding unaccompanied children). Nidos.

Spinder, S., Van Hout, A., & Hesser, K. (2010). Thuis en Onderweg: Nidosmethodiek voor Opvang en Wonen in Gezinsverband (At home and in transit: Nidos methodology for reception and living in families). Nidos.

Staring, R., & Aarts, J. (2010a). Jong en illegaal in Nederland, een beschrijvende studie naar de komst en het verblijf van onrechtmatig verblijvende (voormalige) alleenstaande vreemdelingen en hun visie op de toekomst. Afdeling Criminologie, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Staring, R., & Aarts, J. (2010b). Werken in de marge. Illegaal verblijvende jongeren in Nederland. *Justitiële verkenningen*, jrg. 36, nr. 7, 2010 Informele economie, uitbuiting en illegaliteit. WODC- Boom juridische uitgaven, 43 – 55.

Stoffelen, A., & Visser, J. (2016, 30 Sept 2016). Part 21. De administratie van een nieuwkomer, 'Welkom, nu begint de bureaucratie' (*Newcomers and bureaucracy*). *Volkskrant*. Retrieved, February 3, 2017, from <http://www.volkskrant.nl/binnenland/welkom-nu-begint-de-bureaucratie~a4386336/>

Stöfvel, M. & Mooren T. (2010). Complex trauma diagnostiek en behandeling (Complex trauma diagnosis and treatment). Bohn Stafleu van Loghum

Struik, A. (2010). Slapende honden? Wakker maken! Een behandelmethodede voor chronisch getraumatiseerde kinderen. (Slapende honden? Maak ze wakker! Een methode voor de behandeling van chronisch getraumatiseerde kinderen). Pearson Assessment and Information Bv

Tjin A Dje, K., & Zwaan, I. (2007). Beschermjassen: transculturele hulp aan families. (A protective layer: transcultural help for families). van Gorcum.

UNICEF (2016). Ontworteld - De groeiende crisis voor vluchtelingen- en migrantenkinderen. Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNICEF).

Valibhoy, M.C., Kaplan, I., & Szwarz, J. (2017). "Het komt erop neer hoe menselijk iemand kan zijn": Een kwalitatief onderzoek met jongeren met een vluchtelingenachtergrond over hun ervaringen met de Australische geestelijke gezondheidszorg. *Transculturele psychiatrie*, 54 (1), 23-45.

Van Es, C., Sleijpen, M., Ghebreab, W., & Mooren, T. (2019). Cultuursensitief werken met alleenstaande jonge vluchtelingen: 'Veerkracht-project' biedt trauma geïnformeerde interventie (Culturally sensitive approach to unaccompanied children: 'Resilience project' offers trauma-informed interventions). *Kind en adolescent praktijk*, 18(4), 16–22. <https://doi.org/10.1007/s12454-019-0040-y>

Van Hest, F. (2012). Rouwen met vluchtelingen en asielzoekers. (Grieving with refugees and asylum seekers) *Tijdschrift voor groepsdynamica en groepstherapie*. 7(2), 6-18.

Van IJzendoorn, M.H. (2008). Opvoeding over de grens. Gehechtheid, trauma en veerkracht (Parenting across borders: attachment, trauma and resilience). Amsterdam: Boom Academic.

Van Reisen, M., Al-Qasim, T., Carlotta Zanzottera, C., & Schoenmaeckers, R. (2018). Vertrouwen en de triggers van trauma: het verkennen van vertrouwenservaringen tussen Eritrese niet-begeleide minderjarigen en hun verzorgers in Nederland. Universiteit van Tilburg, EEPA, Nidos.

Van der Veer, G. (1996). Voogdijmaatschappelijk werk en gevluchte adolescenten. (Guardianship and fled adolescents). De Opbouw: instelling voor ambulante jeugdhulpverlening.

Van der Veer, G. (2002). Gevluchte adolescenten: ontwikkeling, begeleiding en hulpverlening (Adolescent refugees: development, guidance and support). Pharos.

Vermette, D., Shetgiri, R., Al Zuheiri, H., & Flores, G. (2015). Toegang tot gezondheidszorg voor Iraakse vluchtelingen kinderen in Texas: aanhoudende barrières, mogelijke oplossingen en beleidsimplicaties. *Journal of Immigrant and Minority Health, 17*(5).

Verstegen, T. (2012). Een duurzaam (terugkeer)perspectief voor ama's; commitment van het kind en commitment van de familie. De dubbel C benadering (sustainable prospects for unaccompanied children; commitment to the child and their family). Nidos Utrecht. Retrieved May 8, 2018 from <https://www.nidos.nl/>

Vervliet, M., & Derluyn, I. (2013). De trajecten van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: Verwachtingen, agency en psychosociaal welzijn.

Bijlage I

Nederlands screeningsinstrument voor de beoordeling van opvanggezinnen

Deze screeningstool wordt gebruikt voor het beoordelen van de geschiktheid van aspirant-opvanggezinnen. De tool bestaat uit verschillende onderdelen waarin, afhankelijk van het soort plaatsing en het bestaan van een relatie tussen het kind en het gezin, verschillende accenten kunnen worden benadrukt in de uiteindelijke overweging.

Deel I: Itemlijst met vragen die gesteld moeten worden

1. Basisinformatie¹

- Leeftijd
- Geslacht
- Nationaliteit
- Soort opvang (korte termijn, lange termijn)
- Aantal kinderen waarvan gezin bereid is om ze op te nemen.

2. Gezinsituatie

- Huidige situatie
- Mening van andere familieleden betreft opvang van het kind
- Netwerk; vrienden, familie, burens (verwachte reactie op het kind)
- Bezoekers, andere bewoners en overnachtende gasten
- Frequent contact met andere personen
- Fysieke en mentale gezondheid
- Ervaring met het opvangen van kinderen (professioneel of binnen familie/vriendenkring)
- Recente levensgebeurtenissen of veranderingen in het gezin en zo ja, wat was hun impact op het gezin

3. Onderwijs en beroep

- Bron van inkomen
- Potentiële schulden
- Opleiding van de gezinsleden
- Beroep van de gezinsleden
- Werktijden
- Dagopvang/kinderdagverblijf (mogelijkheden)

¹ Alleen van toepassing in geval van plaatsing in poolgezinnen

4 Hobby's en vrijetijdsbesteding

- Hobby's van familieleden
- Visie met betrekking tot het belang van sport en hobby's voor het kind

5. Leefomstandigheden

- Voldoende aanwezigheid van de verzorgers
- Omschrijving van woning en buurt
- Veiligheid van het huis en met betrekking tot het verkeer
- Beschikbare kamer/ruimte voor het kind
- Speelmogelijkheden, indien relevant
- Faciliteiten zoals scholen, winkels, clubs en een bibliotheek
- Toegankelijkheid met het openbaar vervoer

6. Visie op opvoeding en veiligheid

Eigen opvoeding

- Hoe ben je zelf opgevoed?
- Wat wilden je ouders je bijbrengen in hun opvoeding?
- Hoe kijk je naar je eigen opvoeding?
- Hoe heb je je partner leren kennen? Was dit een gearrangeerd huwelijk?
- Hoe hebben je kinderen hun partners leren kennen? Was dit gearrangeerd?
- Op welke leeftijd ben je getrouwd?
- Hoe was je eigen gezinssituatie toen je een kind was?
- Hoe waren je ouders?
- Wat zou je zelf anders doen?
- Wat vind je leuk aan je eigen jeugd?
- Hoe is het contact met je familie?

Kijk op opvoeding

- Wat vind je belangrijk in de opvoeding (waarden en normen) en hoe bereik je dit? Bijvoorbeeld, hoe wil je dat het kind je aanspreekt?
- Hoe werk je samen als opvangouders: wie is verantwoordelijk voor welke taken rondom het huishouden en de zorg voor het kind?
- In welke zaken hebben kinderen in uw gezin inspraak of niet?
- Wat zou je doen als een kind zich misdraagt?

Opvoedingsvaardigheden

- Wat vind je lastig om mee om te gaan?
- Wat vind je onacceptabel gedrag?
- Wat vind je moeilijk in het opvoeden van je eigen kinderen?
- Wat zou je denken van ondersteuning bij de opvoeding van een kind met problematisch gedrag?
- Welke regels zou je toepassen?
- Op welke manier pas je regels toe?
- Wat doe je als een kind zich niet aan de regels houdt? (Mogelijkheid om te onderhandelen?)
- Vind je het belangrijk om de regels uit te leggen en hoe leg je ze uit?
- Hoe corrigeer je een kind?
- Hoe stimuleer je een kind?

- Hoe verloopt een ruzie binnen je familie?
- Komt geweld voor binnen je familie en zo ja, hoe gaat het dan verder?
- Hoe weet je wat je kind denkt en voelt? (Sensitiviteit)
- Stel dat je kind zou gaan roken of geen hoofddoek meer wil dragen en je landgenoten maken daar opmerkingen over, hoe zou je hier dan mee omgaan?

Seksualiteit

- Wat vind je van erotisch/provocerend gedrag van het kind en hoe zou je daarmee omgaan?
- Wat is jouw mening over homoseksualiteit en wat zou het betekenen als een kind in je familie homoseksueel blijkt te zijn?
- Op welke manier geef je aandacht aan seksualiteit in de opvoeding?

Veiligheid en risicofactoren

Kindermishandeling is 'elk voor een kind bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychologische of seksuele aard die ouders of andere personen waarvan het kind afhankelijk is actief of passief opleggen, die ernstige fysieke of psychologische schade aan het kind veroorzaakt of kan veroorzaken'

Het is bekend uit de wetenschap dat er factoren zijn die het risico op een kind vergroten. Daarom stelt Nidos de volgende vragen:

- Bent u zelf slachtoffer geweest van kindermishandeling?
- Is het gebeurd dat kinderen in uw familie werden geslagen en hoe heeft dit kunnen gebeuren?
- Wordt kindermishandeling geminimaliseerd of ontkend?
- Heeft een van de gezinsleden een (meerdere) psychische stoornis, is er een diagnose en behandeling?
- Heeft een familielid suïcidale of moorddadige gedachten?
- Zijn er problemen met het gebruik van middelen (medicatie, drugs en/of alcohol)?
- Bent u zich bewust van persoonlijkheidsstoornissen in uw familie?

Godsdienst

- Eigen perceptie van religie en dagelijkse interpretatie
- Op welke manier beïnvloedt religie de motivatie om voor een kind te zorgen?
- Lidmaatschap van een kerk/geloofsgemeenschap en welke rituelen impliceert dit?
- Hoe ga je om met kinderen met een andere religie? Hoe past dit in jouw manier van leven?
- Wat is uw mening over gewoonten en rituelen die bij bepaalde religies horen, zoals vasten, het hebben van een altaar, naar de moskee gaan of een speciaal dieet volgen?

Motivatie

- Waarom heb je je aangemeld?
- Wat zijn je verwachtingen van het kind/de plaatsing?
 - kindervens
 - Gezelschap voor enig kind
 - financiële reden
 - anderen willen helpen
 - gebruik van kind als oppas/ keukenhulp
 - religieuze overwegingen
 - combinatie van motivatie en levensgebeurtenissen (leeg nest, verlies kind, echtscheiding, eenzaamheid)

Plaatsing in familie-netwerk gezinnen

- Waarom wil je dit doen?
- Wat gebeurt er als u twijfelt en het kind niet langer wilt opvangen?
- Wat gebeurt er als we het kind niet in uw gezin plaatsen? (verontschuldigen)

Inzicht in en omgaan met cultuurverschillen

- Cultuurverschillen: ervaringen met andere culturen, houding ten opzichte van andere culturen, in hoeverre moet een kind zich aanpassen, in hoeverre ben je bereid je aan te passen, hoe overbrug je verschillen (ook tussen verwantschapsfamilies, stammen, etc.)
- Wat is jouw mening over 'geheimen' die kinderen hebben en hoe ga je daarmee om?
- Wat vind je ervan dat je opvangkind zich anders gedraagt dan je eigen kinderen?

Vragen en signalen met betrekking tot eerkwesties

- Zijn er verschillen binnen je familie over wat jongens en meisjes mogen? Zo ja, wat zijn deze verschillen?
- Zijn er dingen die vanuit jou gerespecteerd worden in je cultuur die je persoonlijk niet goedkeurt? (Bijvoorbeeld besnijdenis van jongens en meisjes en gearrangeerde huwelijken)

Impressie van professional zelf

- Geschiktheid om begeleiding te ontvangen
- Openheid
- Flexibility
- Betrokkenheid (afstand-nabijheid)
- Mogelijkheid om los te laten en te hechten
- Gesloten familie-structuur
- Rigiditeit
- Samenwerking met Nidos en mogelijk familie van het kind

Aandachtspunten

- Medische gegevens van het gezin met betrekking tot gezondheid, is een handicap een probleem, wat als het kind ziek wordt
- Huisdieren
- Details over leefomstandigheden
- Houding ten opzichte van onzeker toekomstperspectief/terugkeer
- Vakanties, zowel in binnen- als buitenland (mogelijke opvang als kind niet met gezin mee kan)
- Houding ten opzichte van seksualiteit, erotisch gedrag,
- Aids/HIV/Hepatitis (geen standaard testen, alleen als er een medische indicatie is op basis van de huidige medische opvattingen/richtlijnen. Ten aanzien van tienermoeders adviseert Nidos sterk om te testen.)
- Besnijdenis (etnische, religieuze, esthetische of hygiënische argumenten zijn geen reden om besnijdenis te accepteren van jongens die onder voogdij van Nidos staan)
- Adoptie/ perspectief op het verkrijgen van een verblijfsvergunning
- Eigen integratie/assimilatie/plaats in de Nederlandse samenleving

Deel II: Beoordeling en afweging van de feiten

Als het kind al bij een familie-netwerk gezin verblijft (verwantschapsverzorgers) of na een tijdelijke onderbreking opnieuw in het gerelateerde gezin is gekomen, moet de focus liggen op de continuïteit van de opvoedingssituatie, inclusief de voortzetting van de veilige relatie tussen het kind en de verzorger.

Als het kind al bij een netwerk gezin verblijft of na een tijdelijke onderbreking opnieuw in het betreffende gezin is gekomen, moet de nadruk liggen op de continuïteit van de opvoedsituatie, inclusief de voortzetting van de veilige relatie tussen het kind en de verzorger.

Screening zal zich daarom richten op het beoordelen of die relatie en de opvoedingssituatie voldoende veilig zijn. Of in ieder geval of het veilig genoeg is terwijl het kind wacht op hereniging met zijn biologische ouders, als hereniging in het vooruitzicht is. Om deze inschatting te kunnen maken is het goed observeren van de interactie tussen het kind en het gezin een belangrijke bron van informatie. De mate van sensitiviteit van de verzorgers en de responsiviteit van het kind zullen informatie geven over de kwaliteit van de hechting.

Als een netwerkgezin dat gescreend wordt nog niet eerder voor het kind heeft gezorgd, speelt continuïteit van de opvoedingssituatie nog geen rol. Maar hechting, verbinding en 'beschermjassen' kunnen al bestaan, en het belang van het kind om in het eigen netwerk te worden geplaatst, moet deel uitmaken van de screening. De vragen die beantwoord moeten worden zijn dezelfde als die in de hierboven beschreven situatie. Hoewel het misschien nog niet mogelijk is om interactie en de kwaliteit van de hechting tussen kind en verzorger in de screening op te nemen, zal het nog steeds mogelijk zijn om de manier waarop ze over elkaar praten, hoe goed ze elkaar kennen en een indruk van hun gehechtheid op te doen. De inzet van alle betrokkenen is in deze situatie van even groot belang.

Wanneer poolgezinnen worden gescreend, zal er nog geen hechting zijn tussen het kind en het gezin. Daarom kan screening worden gedaan met behulp van algemene vragen die rekening houden met de risicofactoren voor kindermishandeling en eventuele beschermende factoren.

Een eerste inschatting van de gevoeligheid van het opvanggezin kan worden gemaakt op basis van observaties van hun relatie met hun eigen kinderen. Een beoordeling van de duurzaamheid van een plaatsing is ook van belang, omdat het nuttig kan zijn voor het matchingsproces en om te beoordelen of een kind, indien nodig, tot volwassenheid in het gezin kan blijven.

Om te beslissen over de plaatsing, is het belangrijk om:

- alle hierboven verzamelde argumenten afwegen (inclusief het verschil tussen een gerelateerde gezinsplaatsing en plaatsing in een gezin dat nieuw is voor het kind), en
- score A-F uit onderstaande lijst (op basis van het risico op kindermishandeling)

A Inschatting van de veiligheid van het kind binnen het gezin

B Inschatting van de risico's op kindermishandeling op basis van risicofactoren (CARE), de lijst met signalen over vroege signalering in afhankelijkheidsrelaties (Movisie) en beschermende factoren (LIRIK):

Negatieve houding ten opzichte van hulp en interventie, ook ten aanzien van de eigen problemen

Negatieve houding ten opzichte van het kind, risico op de positie van Assepoester

- Problemen in de interactie tussen volwassene(n) en kind(eren)
- Familiestressoren
- Sociaal-economische stressoren
- Onvoldoende maatschappelijk draagvlak
- Gewelddadig ouderschap
- Relatieve geweld
- Culturele invloeden
- Sektarische religie of religieuze druk
- Inzicht in de rol en positie van de voogd
- Eerderrelateerde risico's
- Onbelangrijke morele normen
- Gebrek aan communicatie thuis
- Roddels over het gezin binnen de samenleving
- Roddels van de familie over familie
- Verlies van een van de ouders
- Voormalige vermissing van familieleden
- Plotselinge verhuizing of verdwijning
- Intensieve contacten met familie in het buitenland of plotseling reizen naar familie / familieraad
- Eerdere aangifte van huiselijk geweld
- Misbruik of verstoring op het adres van het gezin
- Overbescherming of het verbergen van een kind
- Defensieve houding ten opzichte van organisaties, autoriteiten of politie

C Schatting van de kwaliteit van de hechting bij familie-netwerkplaatsingen:

- Weeg de familierelatie, genegenheid en duurzaamheid van de relatie die familie en kind tot nu toe hadden
- Hoe spreken ze over elkaar, karakteriseren ze elkaar?
- Zou er onevenredige druk kunnen zijn van andere familie op de plaatsing?

D Inschatting van de duurzaamheid en het langetermijnperspectief van de plaatsing:

- Zijn de ouders gezond?
- Staat de leeftijd van het gezin in verhouding tot de leeftijd van het kind om adequaat ouderschap te kunnen voeren?
- Zijn er plannen voor migratie?
- Is er een wens om zelf kinderen te krijgen of een wens om gezinshereniging te vragen, wat in strijd kan zijn met de intentie om tot de volwassenheid voor het kind te zorgen?

E Schatting van eventuele contra-indicaties:

- Kindermishandeling gepleegd in het verleden
- Ernstige psychiatrische diagnoses/stoornissen
- Persoonlijkheidsstoornis gekenmerkt door woede, impulsiviteit of instabiliteit
- Verslaving aan alcohol of drugs

F Scheidsrechters van het onderzoek van de uitkomst (waarvan er ten minste twee onafhankelijk moet zijn):

- Huisarts
- Leerkracht(en) van de eigen kinderen
- Landelijk consultatiebureau baby- en peutergezondheidszorg
- Werkgever(s)
- organisatie voor vluchtelingenbegeleiding
- Imam, priester of dominee
- Wijkagent
- Buren (zo niet vrienden)

Conclusie:

Wat is in het belang van het kind, gezien de veiligheid, continuïteit van de opvoeding en duurzaamheid van de plaatsing? Noem positieve punten en aandachtspunten. Vermeld ook negatieve punten en feedback aan aanvragers.

Bij een negatieve screening van een kind dat al in een familie-netwerk gezin verblijft, worden de professional, voogd en de gedragswetenschapper betrokken bij de beslissing om de plaatsing te beëindigen.

-
- ⁱ Guillaume Coron, 2021.
- ⁱⁱ Richtsnoeren van het Comité van ministers van de Raad van Europa inzake kindvriendelijke justitie aangenomen op 17 november 2010, richtsnoer 2.
- ⁱⁱⁱ Het is niet altijd mogelijk om aan te nemen welke informatie op dat moment het belangrijkste is voor het kind. Het is daarom noodzakelijk om openen een informatieruimte waarin het kind kan/zou kunnen investeren.
- ^{iv} Het is zeer waarschijnlijk dat het kind bevestigend zal reageren, zelfs als hij of zij het niet heeft begrepen of denkt dat hij of zij het heeft begrepen.
- ^v Wanneer je niet bekend bent met een taal is het soms moeilijk om te weten naar welke nominale referent een voornaamwoord verwijst.
- ^{vi} De meeste migrantenkinderen hebben op school de voertuigtalen (lingua franca) van hun land van herkomst geleerd (Engels, Frans, Portugees...). Ze zijn daardoor veel meer vertrouwd met academische vormen.
- ^{vii} Zeg bijvoorbeeld liever «je zult eten hebben» dan dat je 'eten krijgt'. Inderdaad, alleen moedertaalsprekers zijn zeer comfortabel met polysemous woorden. Het geldt ook voor werkwoorden in het Engels.
- ^{viii} In de Franse regio Calais gebruiken jonge Engelstaligen bijvoorbeeld het woord "proces" om te verwijzen naar de procedure voor gezinshereniging met het VK. Een ander voorbeeld: jongeren uit Franstalig West-Afrika gebruiken het woord 'extrait' (certificaat) in plaats van de nominale groep 'extrait d'acte de naissance' (geboorteakte).
- ^{ix} Jongeren uit Afghanistan gebruiken bijvoorbeeld het woord "taskira" in plaats van "geboorteakte".
- ^x Je kunt de toegang tot betekenis niet alleen versterken door zinnen te herformuleren, maar ook door synoniemen of woorden te gebruiken die qua betekenis dicht bij elkaar liggen.
- ^{xi} Als het kind niet de ervarings- of culturele achtergrond heeft om een woord te begrijpen, zal hij of zij het ook niet in zijn of haar eerste taal begrijpen.
- ^{xii} Ehlers & Kuipers, 2016.
-

